

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра фінансів

«До захисту в ЕК»

Директор інституту

О.О. Шеремет

«__» _____ 2021 р.

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

Л.В. Шірінян

«__» _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми Фінанси, банківська справа та страхування

на тему: **Кредитні ризики банку та напрями їх мінімізації**

Виконав: здобувач 5 курсу, групи 4 Постернак Владислав Олександрович

(прізвище та ініціали)

Керівник: Чернелевська Олена Леонідівна

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент: Беренда Н.І.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній
роботі немає запозичень із праць
інших авторів без відповідних
посилань.

Здобувач _____

(підпис)

Київ – 2021 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут (факультет) Навчально-науковий інститут економіки і управління

Кафедра фінансів

Освітній ступінь бакалавр

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр і назва)

Освітньо-професійна програма Фінанси, банківська справа та страхування

(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів

«_____» _____ 2020 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Постернак Владислав Олександрович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Кредитні ризики банку та напрями їх мінімізації
керівник проекту (роботи) Чернелевська О.Л., д.е.н., проф.,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «19» жовтня 2020 р. № 843-КС

2. Строк подання здобувачем роботи 24 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до роботи підручники, навчальні посібники, монографії, періодичні видання, статті, фінансова звітність по банку, інтернет ресурси, законодавчі нормативи

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____ Р

озділ 1. Теоретичні основи кредитного ризику банку

Розділ 2. Оцінка кредитного ризику АТ «Райффайзен Банк Аваль»

Розділ 3. Напрями мінімізації кредитних ризиків банків

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

табл. 1. Класифікація кредитних ризиків; , табл. 2. Організаційна структура АТ

«Райффайзен банк Аваль»; табл. 3. Динаміка доходів АТ «Райффайзен Банк

Аваль» за 2017 -2019 рр.;, табл. 4. Динаміка витрат АТ «Райффайзен Банк Аваль»

за 2017-2019 рр.; табл. 5. Вертикальний та горизонтальний аналіз балансу АТ

«Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр.; табл. 6. Аналіз фінансової стійкості

АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр.; табл. 7. Оцінка ділової активності

АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017 - 2019 рр.; табл. 8. Нормативи ліквідності

АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр.; табл. 9. Оцінка ефективності

управління АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр.; табл. 10. Динаміка

кредитного портфеля за суб'єктами кредитування АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр. _____

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	Чернелевська О.Л.		
II	Чернелевська О.Л.		
III	Чернелевська О.Л.		

7. Дата видачі завдання 19 жовтня 2020 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Вибір теми, написання заяви і узгодження плану кваліфікаційної роботи з керівником	15.10.2020	
2	Робота над 1-м розділом та перевірка керівником	09.11.2020	
3	Робота над 2-м розділом та перевірка керівником	30.11.2020	
4	Робота над 3-м розділом та перевірка керівником	21.12.2020	
5	Оформлення готової роботи на попередній захист	24.12.2020	
6	Подання кваліфікаційної роботи з підтвердження керівника на перевірку академічного плагіату.	20.01.2021	
7	Підпис остаточного варіанту роботи завідувачем кафедри	01.02.2021	

Здобувач

_____ **Постернак В.О.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ **Чернелевська О.Л.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Постернак В. О. «Кредитні ризики банку та напрями їх мінімізації»

Квалыфыкацыйна работа на отримання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет харчових технологій. Київ, 2021.

Квалыфыкацыйна работа присвячена розв'язанню теоретичних та практичних шляхів зниження кредитного ризику банку.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел і додатків.

У вступі обгрунтовано актуальність теми та сформульовано завдання дослідження.

У першому розділі розкрито сутність кредитного ризику та його ознаки, підходи щодо управління ризиком та методичні основи оцінки кредитного ризику та індивідуального позичальника.

Другий розділ присвячено аналізу фінансово-економічної діяльності АТ «Райффайзен Банк Аваль», оцінці його фінансової діяльності та аналізу кредитного ризику банківської установи.

У третьому розділі обгрунтовано напрями мінімізації кредитних ризиків банку, висвітлено зарубіжний досвід зниження кредитних ризиків банку та обгрунтовано необхідність застосування скорингової системи оцінки кредитоспроможності позичальника як засіб мінімізації кредитного ризику.

Ключові слова: *банківський ризик, кредитний ризик, проблемна заборгованість, способи мінімізації, скоринг, АТ «Райффайзен Банк Аваль».*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ.....	7
1.1. Економічна сутність кредитного ризику.....	7
1.2. Методи оцінки кредитного ризику банку.....	12
1.3. Способи мінімізації кредитних ризиків банку.....	17
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА КРЕДИТНОГО РИЗИКУ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ».....	22
2.1. Загальна характеристика та основні показники діяльності АТ «Райффайзен Банк Аваль».....	22
2.2. Аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль».....	33
2.3. Оцінка кредитного ризику АТ «Райффайзен Банк Аваль».....	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ БАНКУ.....	49
3.1. Зарубіжний досвід зниження кредитних ризиків банку.....	49
3.2. Застосування скорингової системи оцінки кредитоспроможності позичальника як засіб мінімізації кредитного ризику.....	55
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність роботи. Проблеми забезпечення та збереження фінансової стійкості банків постають на сьогодні як ніколи гостро. Тяжкі наслідки світової фінансово-економічної кризи 2008-2010 рр. виявили значні помилки менеджменту банків у рамках сформованої ними кредитної та резервної політики. Питання мінімізації банківських ризиків, із яких кредитний ризик займає основне місце, як завжди залишаються особливо актуальними.

Практичні аспекти діяльності українських банків, особливо у докризовому періоді, демонструють недостатню занепокоєність управлінського складу вітчизняних комерційних фінансово-кредитних установ до можливості масового неповернення наданих кредитів, і, як наслідок, нарощування обсягів кредитної заборгованості в кредитному портфелі банків. Це вказує на необхідність вжиття ефективних заходів для зниження кредитних і ринкових ризиків банків та підтримання їх фінансової стійкості, що і зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Питання мінімізації кредитних ризиків банку знаходять значне відображення у роботах українських та зарубіжних вчених. Серед українських науковців особливої уваги заслуговують роботи В. Буряка, Т. Васильєвої, О. Васюренка, В. Вітлінського, В. Грушка, О. Дзюблюка, С. Козьменка, О. Лаврушина, С. Леонова, Р. Набока, О. Пернарівського, Н. Подольчака Л. Примостки, І. Сала, Н. Хохлова, А. Чугунова та ін. Проте, незважаючи на значну кількість фундаментальних наукових робіт з цієї тематики, проблема мінімізації впливу кредитного ризику та збереження фінансової стійкості комерційних банків в Україні не знаходить достатнього відображення в наукових джерелах.

Мета і завдання роботи. Метою роботи є вивчення теоретичних основ кредитних ризиків банку та визначення напрямів їх мінімізації.

Відповідно до мети в роботі поставлені наступні **завдання:**

- розкрити економічну сутність кредитного ризику;
- дослідити методи оцінки кредитного ризику;
- вивчити існуючі способи мінімізації кредитних ризиків банку;
- надати загальну характеристику та проаналізувати основні показники діяльності АТ «Райффайзен Банк Аваль»;
- провести аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль»;
- оцінити кредитний ризик АТ «Райффайзен Банк Аваль»;
- вивчити зарубіжний досвід зниження кредитних ризиків банку;
- розглянути можливості застосування скорингової системи оцінки кредитоспроможності позичальника як засобу мінімізації кредитного ризику.

Об'єктом дослідження є кредитні ризики банку.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні підходи до мінімізації кредитних ризиків банку.

Методи дослідження. Під час написання дипломної роботи застосовувались такі методи: теоретичного узагальнення і порівняння – для виявлення сутності кредитних ризиків; статистичного і графічного аналізу – для дослідження функціонування банку і зіставлення фактичних даних; системного та комплексного підходу – для визначення основних напрямів мінімізації кредитних ризиків банків.

Інформаційною базою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених, які стосуються теорії банківського кредитування та кредитної політики банку, кредитних ризиків, законодавчі акти України з питань банківської діяльності, інструкції Національного банку України, укази Президента України, Постанови й рішення Кабінету Міністрів України, фінансова звітність АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр., Інтернет - ресурси.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ

1.1. Економічна сутність кредитного ризику

Діяльність комерційних банків за своєю природою пов'язана з ризиками, які змінюються в залежності від економічного та політичного стану в державі в цілому та економіки зокрема. Особливе значення серед ризиків займає кредитний, оскільки кредитування залишається традиційним та найбільш динамічним видом банківських операцій.

Кредитний ризик є підвидом банківського ризику і проблемність трактування його поняття в сучасній економічній думці зумовлена різними науковими підходами щодо його визначення. У наукових джерелах представлено значний спектр визначень кредитного ризику, які в узагальненому вигляді наведені у таблиці 1.1.

Аналіз нормативних документів дає змогу виділити два трактування терміну «кредитний ризик». Так, у Положенні Національного банку України «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» кредитний ризик трактується таким чином: «кредитний ризик (CR) – розмір очікуваних втрат (збитків) (EL) за активом унаслідок дефолту боржника/контрагента» [1].

Більш широке визначення кредитних ризиків наведене у методичних вказівках Національного банку України з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: кредитний ризик – це «наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови» [2].

**Підходи науковців до визначення поняття
«кредитний ризик банку» [3]**

Автори визначення	Визначення
О. Петрук [4], Р. Тиркало [5], І. Джулай [6], М. Дмитренко [7], В. Коваленко [8], Р. Шевченко [9]	Ризик неповернення у встановлений строк основного боргу та процентів за кредитом, що належать кредитору відповідно до кредитного договору
В. Грушко, О. Пилипченко, Р. Пікус [10]	Відсутність впевненості щодо вчасного і повного повернення кредитних коштів контрагентом банку
А. Єпіфанов [11], І. Сало [12]	Можливість того, що у майбутньому в певний момент вартість банківських активів зменшиться у зв'язку з неповерненням (неповним або несвоєчасним поверненням) цих активів
В. Подчесова [13]	Імовірнісні негативні зміни у стані функціонування банку в разі виникнення небажаних та можливо непередбачених подій під час здійснення кредитного процесу, пов'язані з проявом конкурентної боротьби, які структуруються на події прямої або опосередкованої дії стосовно впливу на стан розвитку банку, що і визначає наявну множинність різновидів кредитних ризиків
П. Ковальов [14], О. Лаврушин [15], Л. Батракова [16], А. Альгін [17], В. Севрук [18], Г. Панова [19]	Можливість збитків унаслідок неповернення основної суми боргу та процентів за ним
М. Лепешкіна [20], А. Станіславчик [21]	Ймовірність зменшення вартості частини активів, представленої сумою виданих кредитів, або ймовірність зниження прибутковості від цієї частини активів значно нижче очікуваного рівня
У. Владичин [22, с. 357]	Це - ймовірність несплати позичальником основного боргу та процентів за користування кредитом у строки, визначеними у кредитному договорі
О. Костюченко [23, с. 57]	Це - ризик виникнення в кредитній організації збитків внаслідок невиконання, невчасного виконання чи неповного виконання боржником фінансових обов'язків перед кредитною організацією відповідно до умов договору
А.І. Граділь [24]	Це - ризик схильності до втрат, якщо контрагент по угоді не виконує своїх зобов'язань у відповідний термін

В Принципах управління кредитним ризиком, сформульованих Базельським комітетом він визначений як «...можливість того, що позичальник банку або контрагент не зможе виконати свої зобов'язання з раніше досягнутими умовами» [25].

У другій редакції Базельських угод (Базель II) кредитний ризик характеризується як ризик втрат, що виникає внаслідок дефолту у кредитора або контрагента [26].

Слід зауважити, що Базельський комітет, визначаючи кредитний ризик, визначає як джерело його виникнення, насамперед, кредитування, але враховує ризик невиконання зобов'язань контрагента за іншими операціями. Також його визначення пов'язують кредитний ризик з втратами внаслідок дефолту контрагента.

Таким чином, узагальнюючи наведені вище визначення, можна констатувати, що відсутній єдиний підхід до визначення сутності поняття «кредитний ризик». Переважна більшість науковців при визначенні оперують поняттям дефолту позичальника або його нездатністю виконати умови кредитної угоди як єдиного його джерела. Це призводить до того, що з визначення виключаються фактори, що призводять до його появи, але не викликані дефолтом, насамперед, це стосується внутрішніх факторів ризику. При визначенні сутності кредитного ризику наводяться різні джерела його виникнення – кредитна операція, фінансова угода, кредитний договір тощо.

Нам імпонує наступне визначення: кредитний ризик банку – це вартісне вираження ймовірності відхилення ризикової позиції від очікуваних результатів (настання ризикової події) унаслідок невизначеності дії зовнішніх та внутрішніх щодо банку факторів.

Причинами виникнення кредитного ризику можуть бути кон'юнктурні коливаннями на ринку, в тому числі такі, що пов'язані з економічним розвитком, державним регулюванням економіки та ін. Крім того, кредитний ризик може бути зумовлений епізодичними випадковими чи стихійними подіями, які впливають на

процес банківської діяльності та кон'юнктуру ринку банківських послуг [27, с. 201].

Наведемо джерела виникнення кредитного ризику та їх характеристику (табл. 1.2)

Таблиця 1.2

Характеристика джерел виникнення кредитного ризику [27, с. 201]

Група ризику	Вид ризику	Характеристика джерела
Зовнішні ризики	Ризик, пов'язаний з позичальником, страховиком, гарантом	
	Об'єктивний (фінансовий)	Неспроможність виконати зобов'язання за рахунок поточних грошових надходжень або від продажу активів
	Суб'єктивний (репутації)	Репутація в діловому світі, відповідальність і готовність виконати зобов'язання
	Юридичний	Недоліки в складанні та оформленні кредитної угоди, гарантійного листа, договору страхування
	Ризик, пов'язаний з предметом застави	
	Загибелі	Загибель предмета застави
	Юридичний	Недоліки в складанні та оформленні договору застави
	Ліквідності	Неможливість реалізації предмета застави
	Кон'юнктурний	Знецінення застави на протязі дії кредитної угоди
	Ризик, пов'язаний із зовнішнім до банку середовищем	
	Форс-мажорний ризик	Ризики стихійних лих: землетруси, повені, катастрофи, смерчі; а також страйки, військові дії
	Ризики операційного середовища	Ризики держави: політичні, економічні (наприклад, зміна податкового законодавства), нормативно-правові, ризики конкуренції
	Внутрішні ризики	Ризики управління
Невміння керівництва приймати раціональні рішення		
Помилки, зловживання та шахрайство персоналу		

Через те, що наслідки прояву кредитного ризику є досить небезпечними для банків, важливим є розуміння його видів та того, як вони впливають на ефективність банківської діяльності, що дасть змогу обрати найбільш дієві інструменти та методи управління ним. В основу такого управління покладена класифікація кредитних ризиків (табл.1.3) [28, с. 53].

Таблиця 1.3

Класифікація кредитних ризиків

Класифікаційні ознаки	Види та рівні кредитних ризиків
За суб'єктами виникнення	Ризик позичальника, гаранта, страховика, кредитного продукту, кредитної угоди, країни
За локалізацією	Індивідуальний, портфельний, балансовий
За рівнем прийняття рішення	Макроекономічний, ризик банківської установи, ризик відповідального виконавця
За напрямками використання кредитів	За споживчими кредитами, виробничими кредитами, інвестиційними кредитами
За прогнозованістю	Прогнозований, непрогнозований
За причинами виникнення	Об'єктивний, суб'єктивний, юридичний (законодавчий)
За мірою об'єктивності управлінських рішень	З об'єктивною ймовірністю, суб'єктивною ймовірністю, об'єктивно-суб'єктивною ймовірністю
За доцільністю здійснюваної операції	Виправданий, не виправданий
За втратами	Відсутній, мінімальний, критичний, допустимий, недопустимий
За аналізом	Індивідуальний, системний
За методами мінімізації	Уникнення, розподіл, передача, збереження
За можливістю реалізації	Потенційний, реалізований
За характером прояву	Моральний, діловий, фінансовий
За операційним забезпеченням	Організації кредитування, методу оцінки якості і аналізу, ризик умов кредитної угоди, якості забезпечення, стратегічний, зловживань
За сферою виникнення (за факторами)	Зовнішнього середовища (політичні, економічні, соціальні, форс-мажорні) – систематичний; Внутрішнього середовища (технічні, ризики недосконалої системи управління) – несистематичний
За типом аналізу	Кількісні, якісні
За суб'єктом, що спровокував появу	Позичальником, банком, макроекономічною ситуацією в країні
За ступенем впливу на діяльність банку	Наслідком є фінансові втрати, наслідком є втрачена вигода, наслідком є фінансовий дохід

За видом операцій кредитного характеру	При кредитуванні, при операціях з векселями, при лізингових операціях, факторингових операціях, гарантійних операціях, при акредитивах
За суб'єктами кредитної угоди	Міжбанківський, кредитування корпоративних клієнтів, кредитування індивідуальних клієнтів, кредитування міжнародних організацій
За терміном дії кредитної угоди	За короткостроковими кредитними угодами За довгостроковими кредитними угодами
За способом впливу	Той, що регулюється банком; той, що передається на страхування; той, що розподіляється між банками
За географією виникнення	Пов'язаний з діяльністю в певному регіоні, пов'язаний з розвитком мережі філій
За причинами виникнення	Активний (неповернення кредиту), пасивний (занадто обережна політика банку)
За тривалістю у часі	Короткострокові, постійні

Водночас, для кредитної операції характерний як загальний, так і специфічний, тільки для неї, що проявляється у різних факторах впливу на конкретний кредитний продукт банку. Саме тому зазначений аспект необхідно враховувати при виробленні методології при управлінні тим чи іншим видом кредитного ризику.

1.2. Методи оцінки кредитного ризику

Як було зазначено вище, серед усіх видів банківського ризику, саме кредитний становить найбільшу загрозу для стабільності функціонування банку. Ще у 1997 році Базельський комітет по банківському нагляду в документі [29] назвав кредитний ризик основним видом фінансового ризику, з яким мають справу фінансові інститути в процесі своєї діяльності. Ця теза є актуальною і сьогодні. Частка доходів від кредитування в сумі загальних доходів по банківській системі за останні роки стабільно перевищує 2/3 загального доходу банків по банківській системі [30].

Таким чином, кредитний ризик у результаті його реалізації може завдавати найбільші збитки і спричиняти найбільш негативні наслідки порівняно з іншими

ризиками банківської діяльності (операційними, валютними, ринковими і т. д.). Саме тому варто вивчити методи оцінки цього ризику.

Загалом реалізація ризик-менеджменту в банку є комплексним, багатоетапним процесом, який можна зобразити у вигляді схеми, поданої на рис. 1.1 [31, с. 182].

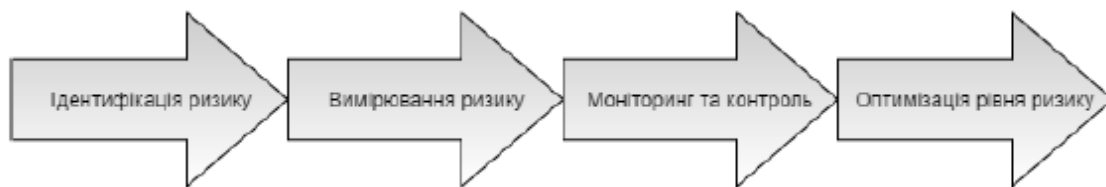

Рис. 1.1. Етапи проведення ризик-менеджменту

Насамперед, здійснюється ідентифікація ризику. На етапі ідентифікації, тобто попередньої оцінки здійснюється оцінка кредитоспроможності позичальника, ймовірність виконання ним умов кредитної угоди, а також масштабу втрат банку у разі реалізації ризику [32, с. 115]. Такий аналіз проводиться за допомогою низки методів, серед яких: коефіцієнтний метод, метод експертних оцінок, рейтинговий методи оцінки тощо.

На другому етапі проводиться вимірювання ризику, його оцінка.

Важливим напрямом розробки методів управління кредитним ризиком банку є оцінка його рівня. У зв'язку з тим, що кредитний ризик має певні особливості, його оцінка проводиться на підставі якісного та кількісного аналізу.

Якісний аналіз є найбільш складним, а тому вимагає професійних знань, досвіду та інтуїції у даній сфері економічної діяльності. Головною метою такого аналізу є визначення чинників ризику, області ризику, після чого ідентифікація всіх можливих ризиків у складі кредитного. Зазвичай його проводять за двома напрямками:

- визначення можливих джерел кредитного ризику, оцінка якісних показників кредитоспроможності позичальника та аналіз відповідності параметрів кредиту положенням кредитної угоди;

- визначення суб'єктивної складової кредитного ризику, виявлення інтересів суб'єктів ризику тощо [32, с. 115].

Кількісний кредитний аналіз ґрунтується на відповідних моделях, поміж яких виокремлюють класифікаційні та моделі комплексного аналізу.

Класифікаційні моделі дозволяють за допомогою математичних, статистичних та експертних методів розподілити клієнтів на умовні групи. До них можна зарахувати: бальну (рейтингову) оцінку та кредитний скоринг як модифікацію бальної оцінки; множинний дискримінантний аналіз (МДА); систему визначення показників (модель Бівера); модель CART (Classification and regression trees – «класифікаційні та регресійні дерева»). Також можна виокремити моделі оцінки кредитного ризику портфеля: Credit Metrics, KMV Portfolio Manager, Credit Risk+, Credit Portfolio View.

Моделі комплексного аналізу поєднують якісні та кількісні характеристики позичальника. До найбільш відомих моделей комплексного аналізу, які використовуються закордонними банками, належать: правило «шести Сі» (американські банки), PARTS, PARSER (британські банки), CAMPARI (європейські та американські банки).

Серед вітчизняних дискримінантних моделей, що засновані на коефіцієнтах ефективності фінансової діяльності підприємств-позичальників можна виокремити наступні: універсальна модель Терещенка, галузева модель Терещенка (описана розробником моделі в статті [33]) та модель, визначена НБУ в нормативному документі [34]. Останні дві модифіковані для врахування галузевої приналежності кожного підприємства, яке оцінюється.

При оцінці кредитного ризику варто звернути увагу на те, що кредитний ризик має певні особливості, котрі повинен враховувати менеджмент банку в процесі управління [35].

Перша особливість полягає у тому, що оцінка кредитного ризику містить більше суб'єктивізму порівняно з іншими фінансовими ризиками, зокрема ціновими. Адже ризик зміни валютного курсу чи відсоткової ставки оцінюється всіма учасниками ринку, а не одним банком. Це дозволяє в процесі аналізу цих

ризиків покладатися не лише на власну думку, але й зважати на сигнали з ринку. Тож саме економічна сутність цінних ризиків сприяє формуванню об'єктивних уявлень про їхній рівень. Стосовно кредитного ризику такої можливості немає, тому кредитний ризик має індивідуальний характер, пов'язаний з кожним конкретним позичальником.

Крім того, елемент суб'єктивізму містить й оцінка фінансового стану та моральних якостей позичальника, що здійснюється кредитором. Оцінка рівня кредитного ризику одного і того самого позичальника може відрізнятись від банку до банку.

Друга особливість впливає з попередньої і полягає у тому, що для аналізу кредитного ризику не можуть бути застосовані методи статистики чи теорії ймовірності, широко використовувані для оцінки інших ризиків. Як відомо, ці методи спрямовано на виявлення статистичних закономірностей, під якими розуміють повторюваність, послідовність і порядок у масових процесах. Але кредитний ризик унаслідок переважання індивідуальної складової погано описується поняттям статистичної сукупності, тому в процесі оцінювання кредитного ризику перевагу слід віддавати не статистичним прийомам, а індивідуальній роботі з позичальником. Про це свідчить і досвід зарубіжних банкірів, які для визначення кредитного ризику широко користуються такими прийомами, як індивідуальні бесіди з потенційним позичальником, відвідування підприємства, фундаментальний аналіз загального стану галузі, в якій працює позичальник [36, с. 45].

Під час оцінки кредитного ризику розрізняють портфельний та індивідуальний кредитний ризик.

Портфельний кредитний ризик полягає у зменшенні вартості активів банку. Його джерелом є сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманний кредитний ризик. Оцінка зазначеного ризику передбачає оцінку концентрації та диверсифікації активів банку [37].

Індивідуальний кредитний ризик – це ризик, пов'язаний з тим, що позичальник не може або не хоче виконувати свої зобов'язання за кредитною

угодою щодо повернення позикових коштів та процентів за користування цими коштами. Індивідуальний ризик залежить від максимальної величини кредиту (максимально можливих збитків) і ймовірності їх настання [38].

Зміст кількісної оцінки індивідуального кредитного ризику полягає у визначенні кредитоспроможності позичальника і включає оцінку ймовірності виконання ним умов кредитної угоди, а також масштабу втрат банку у разі реалізації ризику [38].

Нині на практиці застосовують два основних методи оцінки кредитного ризику. Вони можуть застосовуватися як окремо, так і одночасно:

- суб'єктивний висновок експертів чи кредитних інспекторів про рівень кредитного ризику;
- автоматизовані системи скорингу – розрахунок кредитного ризику за математичною моделлю [32, с. 114].

Суб'єктивна (експертна) оцінка здійснюється на основі визначення ступеню переваги одних показників над іншими. На підставі наявної інформації фахівець банку намагається скласти загальну характеристику про потенційного позичальника та порівняти його зі пересічними позичальниками, які уособлюють різні рівні ризику. Суб'єктивна оцінка, зазвичай, доповнюється системою моніторингу, який дає змогу дізнатися про кредитну історію потенційних клієнтів [39, с. 149].

Другий підхід, який називається «скоринг», є більш розповсюдженим у світовій банківській практиці. Скорингом називають математичну або статистичну модель, за допомогою якої на підставі кредитної історії колишніх клієнтів банк намагається прорахувати імовірність повернення кредиту в обумовлений строк окремим потенційним позичальником [39, с. 149].

Ключовою щодо оцінювання кредитного ризику позичальника нині є Постанова Правління НБУ № 351 від 30.06.2016 р. «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [40, с. 163]. Вона містить вдосконалені підходи до

оцінки очікуваних втрат від кредитного ризику та ґрунтується на Базельських принципах банківського нагляду.

Згідно зазначеної Постанови банк визначає клас боржника - фізичної особи на підставі результатів оцінки його фінансового стану відповідно до певних характеристик, у тому числі з урахуванням фактору своєчасності сплати боргу:

- 1) клас 1 – фінансовий стан високий;
- 2) клас 2 – фінансовий стан добрий;
- 3) клас 3 – фінансовий стан задовільний;
- 4) клас 4 – фінансовий стан незадовільний;
- 5) клас 5 – фінансовий стан критичний [40, с. 163].

У разі наявності в боржника - фізичної особи характеристик, які відповідають різним класам, банк відносить такого боржника до нижчого класу.

Отже, від правильної оцінки кредитоспроможності позичальників залежить фінансовий стан банку загалом. Для оцінки кредитоспроможності позичальника банки можуть використовувати використовують різні методи, які залежать, насамперед, від кредитної політики, яку проводить кожний банк.

1.3. Способи мінімізації кредитних ризиків банків

Контроль кредитного ризику зазвичай складається з трьох етапів: попередній контроль, поточний контроль та наступний. Одним з недоліків організації контролю в сучасних банках є зосередження уваги на поточному контролі [41, с. 6]. Такий спосіб організації контролю не дає можливості в повній мірі реалізувати профілактичну функцію контролю кредитного ризику та врахувати принцип превентивного контролю. Врахування зазначеного вище сприятиме мінімізації кредитного ризику банків в процесі розміщення залучених коштів та матиме прояв у запобіганні збитків банку.

Методи мінімізації кредитного ризику класифікують наступним чином:

1. За стратегією управління ризиками:

- запобігання
- утримання
- скорочення
- передача.

2. За сферою застосування:

- внутрішні
- зовнішні.

3. За ознакою впливу на імовірність реалізації кредитного ризику:

- методи, що дозволяють знизити імовірність реалізації кредитного ризику
- методи, що забезпечують зниження масштабу втрат при реалізації

кредитного ризику.

4. За стадією застосування:

- методи, що застосовуються до моменту придбання фінансового інструмента - носія ризику

- методи, що застосовуються після видачі кредиту та в процесі його обслуговування.

5. За ознакою впливу на рівень кредитного ризику:

- методи прямої дії

Розглянемо деякі з методів мінімізації кредитних ризиків, які використовують комерційні банки:

1. Метод диверсифікації, який полягає у розподілі кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристиками (величина капіталу, форма власності), так і за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон). При цьому розрізняють три види диверсифікації – галузеву, географічну та портфельну [38].

Метод диверсифікації має застосовуватися, спираючись на статистичний аналіз і прогнозування, враховуючи можливості самого банку і, насамперед, рівень професійності кадрів. Диверсифікація потребує глибокого знання ринку та професійного управління, адже надмірна диверсифікація приводить не до зменшення, а до зростання кредитного ризику. Саме тому важливим є визначення

оптимального співвідношення між рівнями диверсифікації та концентрації кредитного портфеля банку [42, с. 209].

2. Створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків. Цей метод полягає в акумуляції частини коштів, які надалі використовуються для компенсації неповернених кредитів [38]. Цей спеціальний резерв являє собою фонд, з якого у випадку неповернення кредиту списується відповідна сума. Формування такого резерву дає можливість знизити наслідки негативного впливу кредитних ризиків на величину основного капіталу. Фактично, це є одним із заходів самострахування банку [42, с. 209]. Таким чином, вирішується відразу два завдання: по-перше, резерв під кредитні ризики є захистом вкладників, кредиторів та акціонерів банку, по-друге – резерви підвищують надійність і стабільність банківської системи загалом [38]. Якщо такий резерв не створено, то втрати за кредитними операціями банк змушений відшкодувати за рахунок власного капіталу.

3. Види забезпечення кредиту – порука, гарантія, неустойка, застава – спеціальні засоби, що не мають загального значення і призначаються за домовленістю сторін або за законом. Незалежне існування способів забезпечення виконання зобов'язань не допускається. Якщо не дійсне саме кредитне зобов'язання, то не дійсним є і спосіб його забезпечення [38].

4. Страхування – один з ефективних способів зниження впливу кредитних ризиків. При цьому передбачається самострахування, яке може впроваджуватися через формування та використання резервів по кредитних операціях та страхування, згідно з яким страхувальник сплачує премії і у випадку настання події, обумовленої договором, отримує суму виплати страховиком, з яким укладено договір страхування [38].

5. Лімітування – полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих позичок, що дає змогу обмежити ризик [38]. Встановлення лімітів кредитування дає банкам можливість уникнути критичних втрат у випадку концентрації певного виду ризику, а також диверсифікувати кредитний портфель та забезпечити стабільні доходи. Ліміти встановлюють за видами кредитів,

категоріями позичальників або групами взаємопов'язаних позичальників, за найризикованішими напрямками кредитування, приміром, такими, як надання довгострокових позик, кредитування в іноземній валюті і т.і. [42, с. 209].

Ліміти встановлюються різними суб'єктами: так, центральний банк обмежує максимальний ризик на одного позичальника. В Інструкції про порядок регулювання діяльності банків України № 368 встановлено такі нормативи кредитного ризику : норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7); норматив великих кредитних ризиків (Н8); норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9); Н10 – норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій, поручительств, наданих інсайдерам [43].

6. Сек'юритизація полягає у продажі активів банку шляхом перетворення їх у цінні папери, які в подальшому розміщуються на ринку. При цьому за банком залишається функція обслуговування кредитів, а грошові потоки щодо погашення боргу та сам ризик неповернення кредитів передається інвесторам. Завдяки сек'юритизації є можливість передати кредитний ризик іншим учасникам ринку, покращити якість активів і показники адекватності капіталу [68, с. 103].

Крім зазначених методів мінімізації кредитних ризиків відповідно до вимог Базельського комітету з банківського нагляду «банки, які використовують модель внутрішніх рейтингів, повинні здійснювати ретельне стрес-тестування для оцінки достатності капіталу».

Міжнародний валютний фонд визначає стрес-тестування як метод оцінки чутливості портфеля до суттєвих змін макроекономічних показників або до виключних, але можливих подій.

НБУ, в свою чергу, визначає стрес-тестування як «метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик, та у визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактору. Поєднання цих величин дає уявлення про те, яку суму збитків чи доходів отримає банк, якщо події розвиватимуться за закладеними припущеннями».

Таким чином, стрес-тестування кредитних ризиків банку є одним з ключових елементів їх мінімізації, оскільки виступає як превентивний захід, адже полягає в оцінці потенційного впливу негативних явищ або стресових подій на прибуток та/або власний капітал банку.

В міжнародній банківській практиці використовують різні методики стрес-тестування, найрозповсюдженішою з яких нині є так званий сценарний аналіз (заснований на історичних чи гіпотетичних даних). Водночас може проводитись аналіз чутливості портфелю активів банку до змін чинників ризику і обчислення максимальних втрат.

Сценарний аналіз здебільшого призначений для оцінки стратегічних планів банку. Згідно з таким аналізом передбачається оцінка впливу на результуючі показники таких стресових подій:

- погіршення економічної ситуації в Україні;
- погіршення ситуації в окремих галузях/сферах, у яких функціонують контрагенти банку;
- погіршення економічної ситуації на міжнародних ринках, на яких функціонують контрагенти банку;
- зниження вартості та/або ліквідності застави.

Аналіз чутливості, на відміну від сценарного аналізу, носить, зазвичай, короткостроковий характер, і за його допомогою оцінюють безпосередній вплив на портфель активів банку змін заданого фактору ризику [38].

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА КРЕДИТНОГО РИЗИКУ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»

2.1. Загальна характеристика та основні показники діяльності АТ «Райффайзен Банк Аваль»

Акціонерний комерційний банк «Аваль» засновано юридичними особами - резидентами України у формі відкритого акціонерного товариства 3 березня 1992 року.

У 2006 році Банк був перереєстрований як Відкрите акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» та у 2009 році – у форму Публічного акціонерного товариства у зв'язку зі змінами в українському законодавстві. Банк здійснює свою діяльність на підставі Загальної банківської ліцензії №10 від 5 жовтня 2011 року (видана НБУ) та згідно з чинним законодавством, включаючи Закон України «Про банки і банківську діяльність» та інші нормативні акти Національного банку України.

- Материнським банком та власником контрольного пакету акцій АТ «Райффайзен Банк Аваль» є «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ» (Raiffeisen Bank International AG), Австрія. «Райффайзен-Ляндесбанкен-Холдінг ГмбХ», Австрія (Raiffeisen-Landesbanken-Holding GmbH) здійснює контроль прямого власника – материнського банку «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ» (далі – «RBI AG»), тобто «Райффайзен-Ляндесбанкен-Холдінг ГмбХ» є найвищою контролюючою стороною Банку [44].

АТ «Райффайзен Банк Аваль» приймає вклади від фізичних, юридичних осіб та бюджетних установ, надає кредити, здійснює платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, здійснює операції з обміну іноземних валют,

розрахунково-касового обслуговування та надає інші банківські послуги своїм клієнтам.

Починаючи з 1999 року, Банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Фонд забезпечує покриття зобов'язань Банку перед його вкладниками-фізичними особами на суму до 200 тис. грн. на кожного вкладника у випадку банкрутства або відкликання банківської ліцензії НБУ.

Центральний офіс Банку знаходиться у місті Київ. Юридична адреса АТ «Райффайзен Банк Аваль»: вул. Лескова, 9, м. Київ, Україна.

Мережа Райффайзен Банку Аваль станом на кінець 2019 року нараховувала 490 відділень. Мережа відділень включала:

- 484 повнофункціональних відділення, які надають повний перелік банківських послуг усім групам клієнтів: приватним особам, клієнтам мікробізнесу, малого бізнесу та корпоративного сегменту;

- 4 преміальних центри, які обслуговують фізичних осіб преміального сегменту, в тому числі 2 преміальних центри нового формату обслуговування;

- 1 центр обслуговування корпоративних клієнтів (ЦОКК);

- 1 комісійне відділення, яке обслуговує зарплатних та приватних клієнтів, здійснюючи касові та сервісні операції.

Станом на 31 грудня 2019 року в Райффайзен Банку Аваль працювали 7531 особа, включаючи персонал дочірньої компанії. З них 69,5% складають жінки, середній вік працівників становить 39,4 року. Вищу освіту мають 92% працівників.

Станом на 31 грудня 2019 року зареєстрований статутний капітал банку сформований за рахунок випуску: 61 495 162 580 штук простих іменних акцій та 50 000 000 штук привілейованих акцій номінальною вартістю 0,10 грн. кожна загальною номінальною вартістю 6 154 516 тисяч гривень.

Райффайзен Банк Аваль – приватне акціонерне товариство, акціонерами якого станом на 31 грудня 2019 року є 304 юридичні особи та 109 625 фізичних осіб.

- Юридичним особам - акціонерам банку належить 99,47% статутного капіталу, фізичним – 0,52%; власні акції, депозитарні установи, що не розкрили перелік власників акцій банку, – 0,01% [44].

Акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» є юридичною особою приватного права за законодавством України. Організаційно-правова форма банку – акціонерне товариство, тип акціонерного товариства – приватне акціонерне товариство, органами управління якого є:

- вищий орган управління – Загальні збори акціонерів банку (надалі – Збори);
- наглядовий орган – Наглядова рада банку (надалі – Наглядова рада);
- виконавчий орган – Правління банку (надалі – Правління).

До компетенції Зборів, як вищого органу управління, належить вирішення всіх питань діяльності банку.

Організаційна модель банку складається з 25 Департаментів, 14 самостійних Управлінь і відділів, Казначейства, групи менеджменту інформаційних технологій, виконавчого секретаріату, групи регіонального менеджменту, служби з питань недержавного пенсійного забезпечення, експертно-майнового центру (рис. 2.1) [44].

Банк має ефективну структуру управління, побудовану на чіткому розподілі на бізнес - лінії (корпоративний бізнес, роздрібний бізнес, малий та середній бізнес, казначейство та підрозділ з надання послуг фінансовим інститутам) та вертикалі підтримки (інформаційні технології та операційна підтримка, контролінг, безпека та інші), які створені на рівні Центрального офісу та обласних дирекцій банку.

АТ «Райффайзен Банк Аваль» має чітке розмежування функцій фронт - офісу та бек - офісу, що підвищує якість обслуговування клієнтів та сприяє зменшенню ризиків.

Банк здійснює свою діяльність згідно з чинним законодавством України, зокрема Законом України «Про банки і банківську діяльність», нормативними актами Національного банку України та на підставі загальної ліцензії та генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій № 10 від 05.10.2011р., виданих Національним банком України та надає широкий спектр послуг своїм клієнтам.

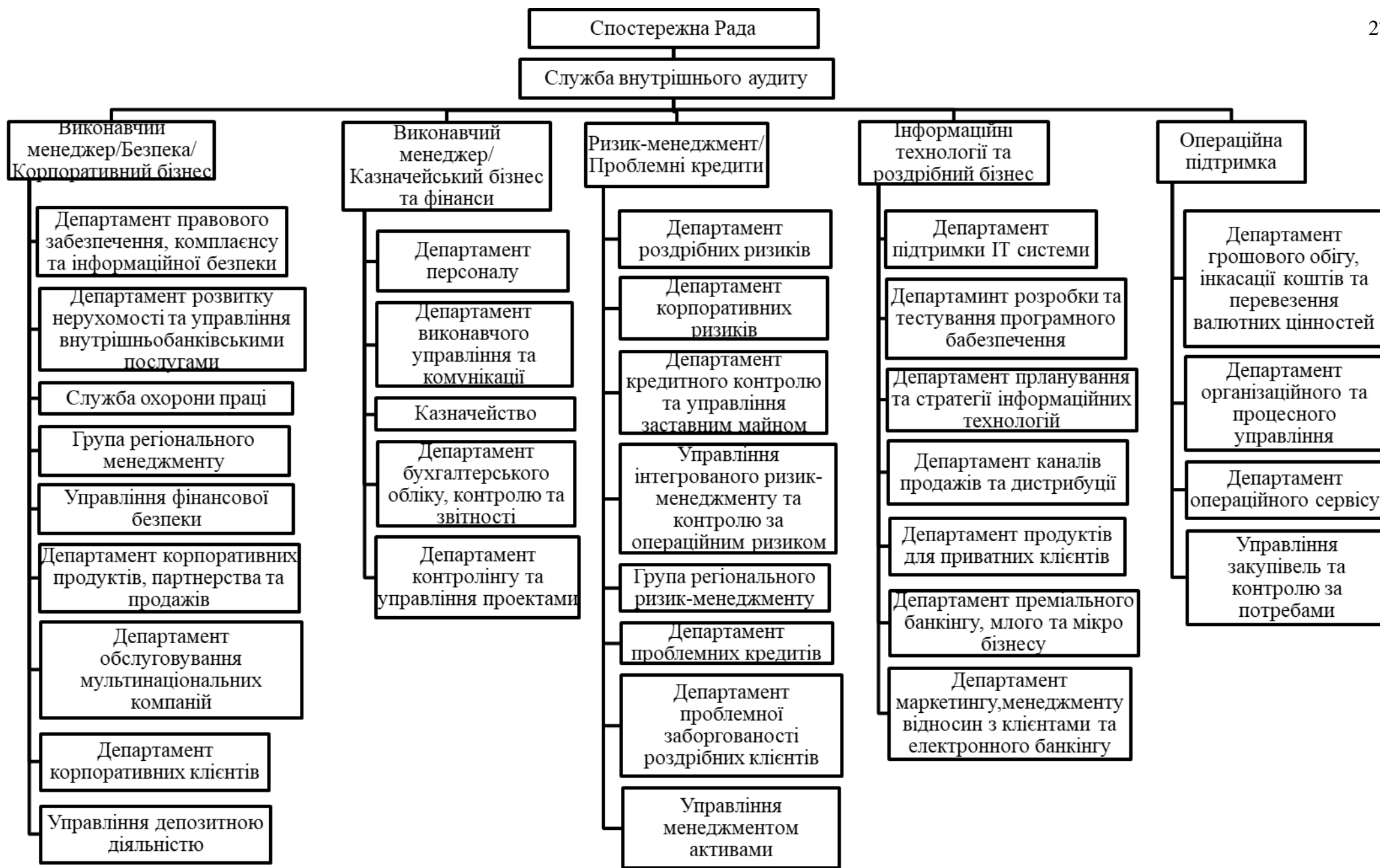

Рис. 2.1. Організаційна структура АТ «Райффайзен банк Аваль»

За розміром активів Райффайзен Банк Аваль кілька років поспіль займає 5 місце в банківській системі України. Протягом 2019 року відбулося зростання розміру активів банку, які в цілому збільшилися порівняно з попереднім роком на 9,1 млрд грн або на 12,3% та станом на кінець звітного року досягли 82,9 млрд грн [44].

Кредитний портфель банку – один із найбільших у банківській системі, ринкова частка Райффайзен Банку Аваль становить 8,5%. Розмір кредитного портфеля банку на кінець звітного року становив 47,5 млрд грн, протягом 2019 року він зріс на 170 млн грн або на 0,4% рік до року. В тому числі відбулися структурні зміни в кредитному портфелі банку. А саме – зростання роздрібного кредитування протягом звітного року на майже 3 млрд грн, переважно за рахунок споживчих кредитів населенню, яке дозволило банку закріпити одну з лідируючих позицій на ринку кредитування фізичних осіб.

Водночас відбулося зменшення кредитного портфеля юридичних осіб на 2,8 млрд грн внаслідок скорочення попиту на банківські кредити в умовах тиску високих кредитних ставок на ринку, посилення падіння обсягів виробництва в багатьох ключових галузях економіки протягом 4 кварталу 2019 року та погіршення споживчих настроїв і очікувань ділової активності підприємств [44].

На кінець 2019 р. розмір балансового капіталу Райффайзен Банку Аваль становив більш ніж 13,2 млрд грн та завдяки прибутковій діяльності протягом звітного року збільшився на 1,5 млрд грн.

Для оцінки ефективності окремих видів діяльності банку проаналізуємо динаміку доходів комерційного банку АТ «Райффайзен Банк Аваль» за період 2017-2019 рр. (табл. 2.1).

Динаміка доходів АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017 -2019 рр.

Витрати	Роки			Абсолютне відхилення, тис грн			Відносне відхилення, %		
	2017	2018	2019	2018- 2017	2019- 2018	2019- 2017	2018/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2017
Процентні доходи	6294500	8691320	9866714	2396820	1175394	3572214	38,08	13,5	56,76
Комісійні доходи	3849766	4593322	5312425	743556	719103	1462659	19,31	15,66	37,99
Результат від операцій з цінними паперами	-15466	-37245	100448	-21779	137693	115914	140,82	169,70	549,48
Результат від переоцінки інших фінансових інструментів	40048	5	1020	-40043	1015	-39028	-99,99	20300	-97,45
Непроцентні доходи	440004	440800	668459	796	227659	228455	0,18	51,65	51,92
Інші операційні доходи	157022	118877	116753	-38145	-2124	-40269	-24,29	-1,78	-25,65
Всього доходів	10765874	13807079	16065819	3041205	2258740	5299945	28,25	16,36	49,23

За даними таблиці 2.1 спостерігаємо збільшення процентних доходів протягом трьох аналізованих років, що було зумовлено підвищенням процентних ставок.

Комісійні доходи банку також щорічно збільшуються і у 2019 році їх обсяг становив 5312425 тис грн. Це можна пояснити збільшенням кількості клієнтів банку або зростанням вартості банківських послуг.

Аналогічну тенденцію мали і непроцентні доходи банку. За три роки їх обсяг зріс на 51,92%.

Інші операційні доходи протягом трьох років зменшувалися, відносне відхилення за цей період становили 25,65%. Проте ці доходи є незначними та відіграють роль додаткових надходжень у банківській діяльності.

Найбільшу питому вагу у структурі доходів займають процентні доходи, що має позитивне значення для діяльності банку: у 2019 році їх питома вага становила 61,4% у загальних доходах. Другу позицію в структурі доходів займають комісійні доходи, які отримує банк у якості винагороди за виконання операцій за дорученнями та за рахунок клієнта. Такий дохід має мінімальні ризики втрати. У 2019 році питома вага комісійних доходів становила 33,1%.

І на третій позиції – непроцентні доходи: їх питома вага становила 4,09%, 3,2% та 4,2% у 2017, 2018 та 2019 роках відповідно.

Резервами збільшення доходів АТ «Райффайзен банк Аваль» можуть бути запровадження нових банківських продуктів та послуг, нові напрямки процентної політики банку, зокрема, зміна ролей відсотку за кредит і комісії банку. Зростання процентних доходів, на наш погляд, варто компенсувати зниженням непроцентних доходів. Таким чином, необхідно внести зміни в процентну політику банку.

Логічним продовженням є аналіз динаміки витрат АТ «Райффайзен банк Аваль» (табл. 2.2.)

Динаміка витрат АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр.

Витрати	Роки			Абсолютне відхилення, тис грн			Відносне відхилення, %		
	2017	2018	2019	2018- 2017	2019- 2018	2019- 2017	2018/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2017
Процентні витрати	-1459061	-1854033	-2737268	-394972	-883235	-1278207	27,07	47,64	87,60
Комісійні витрати	-1505339	-2119746	-2778470	-614407	-658724	-1273131	40,82	31,08	84,57
Результат від переоцінки іноземної валюти	-63815	-8417	-35764	55398	-27257	-28051	86,81	323,83	43,96
Відрахування до резервів за зобов'язаннями	-64848	-67478	-40924	-2630	26554	23924	4,06	39,35	36,89
Адміністративні та інші операційні витрати	-1527204	-1733011	-1726100	-205807	6911	-198896	13,48	0,40	13,02
Витрати на податок на прибуток	-1204622	-1133121	-1050119	71501	83002	154503	5,93	7,33	12,83
Непроцентні витрати	-3676741	-4292642	-4813002	-615901	-520360	-1136261	16,75	12,12	30,90
Всього витрат	-9501630	-11208448	-3402267	-1706818	7806181	6099363	17,96	69,65	64,19

Аналіз табл. 2.2 дає змогу констатувати, що найбільшими темпами зростають процентні витрати банку, а також комісійні та непроцентні витрати, що свідчить про подорожчання послуг, які надає банк.

Аналіз структури витрат показав, що адміністративні витрати займають значну питому вагу у структурі витрат, що є негативним явищем і менеджменту банку слід звернути увагу на цю статтю витрат та вжити заходів для їх зменшення.

У 2019 році АТ «Райффайзен Банк Аваль» одержав другий найбільший за розміром фінансовий результат в банківській системі України, незважаючи на те, протягом 2017-2019 року спостерігалось зменшення обсягу прибутку банку: 5,3 млрд грн у 2017 році, 5,2 млрд у 2018 році і 4,8 млрд грн у 2019 році. Прибутковому результату роботи банку у звітному році сприяли процентний, комісійний та торговий результати. Процентні доходи отримано за рахунок кредитування юридичних та фізичних осіб, процентних доходів від депозитних сертифікатів, емітованих Національним банком України, а також процентних доходів від портфеля державних цінних паперів, емітованих Міністерством фінансів України, що перебувають на балансі банку [44].

Далі проведемо вертикальний та горизонтальний аналіз балансу АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр. (табл. 2.3).

У 2017 р. активи становили 67016816 тис. грн., а у 2019 р. збільшилась на 15888946 тис. грн., що на 23,71% більше ніж у 2017 р. На їх збільшення вплинуло зростання частки грошових коштів та їх еквівалентів, коштів в інших банках, кредитів та заборгованості клієнтів.

Зобов'язання значно зросли протягом трьох досліджуваних років: у 2017 році вони становили 56176263 тис. грн, у 2018 – 62109740 тис. грн. а у 2019 – 69736270 тис. грн, що на 24,14% більше, ніж у 2017 році. Причиною такого зростання здебільшого стало зростання обсягу коштів клієнтів.

Субординований борг у банку протягом 2017-2019 років був відсутній.

Вертикальний та горизонтальний аналіз балансу АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр.

Стаття	2017		2018		2019		Абсолютне відхилення, тис. грн			Відносне відхилення, %		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2018- 2017	2019- 2018	2019- 2017	2018/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Грошові кошти та їх еквіваленти	10297228	15,37	10362053	14,04	13542570	16,33	64825	3180517	3245342	0,63	30,69	23,96
Торгові цінні папери	1127477	1,68	690495	0,94	784725	0,95	-436982	94230	-342752	38,76	13,65	30,40
Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	5925271	8,84	0	0	823	0,0009	-5925271	823	-5924448	100	-	100
Кошти в інших банках	8032433	11,99	7630836	10,34	10176266	12,27	-401597	2545430	2143833	5,0	33,36	26,69
Кредити та заборгованість клієнтів	37348686	55,73	47317516	64,12	47487375	57,28	9968830	169859	10138689	26,69	0,36	21,35
Цінні папери в портфелі банку на продаж	0	0	3455556	4,68	3570498	4,31	3455556	114942	3570498	-	3,33	-
Інвестиційна нерухомість	151860	0,23	133064	0,18	111057	0,13	-18796	-22007	-40803	12,38	16,54	26,87
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	545070	0,81	0	0	0	0	-545070	0	-545070	100	-	-
Відстрочений податковий актив	31643	0,05	43661	0,06	0	0	12018	-43661	-31643	37,97	100,0	100,0
Основні засоби та нематеріальні активи	2450048	3,66	2769574	3,75	3770923	4,55	319526	1001349	1320875	13,04	36,16	53,91
Інші активи	1050930	1,57	1377230	1,87	1871610	2,26	326300	494380	819680	31,05	35,90	78,0

Продовження табл. 2.3.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття	56170	0,08	20848	0,03	11804	0,01	-35322	-9044	-44366	62,88	43,38	78,99
Усього активів	67016816	100	73800833	100	82905762	100	6784017	9104929	15888946	10,12	12,34	23,71
Кошти банків	2533468	4,51	1148692	1,85	214976	0,26	-1384776	-1127216	-2318492	54,66	98,13	91,51
Кошти клієнтів	52272275	93,05	58359863	93,96	66696513	80,45	6087588	8336650	14424238	11,65	14,28	27,59
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	709	0,001	248191	0,400	251957	0,30	247482	3766	251248	34905,78	1,52	35436,95
Резерви за зобов'язаннями	80050	0,14	163432	0,26	152090	0,18	83382	-11342	72040	104,16	6,93	89,99
Інші зобов'язання	1289761	2,30	2182607	3,51	2405322	2,9	892846	222715	1115561	69,23	10,20	86,49
Субординований борг	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-	-	-
Усього зобов'язань	56176263	100	62109740	100	69736270	84,12	5933477	7626530	13560007	10,56	12,28	24,14
Статутний капітал	6154516	56,77	6153411	52,63	6154516	7,42	-1105	1105	0	0,02	0,02	0
Емісійні різниці	3033097	27,98	3030744	25,92	3033667	3,66	-2353	2923	570	0,08	0,10	0,02
Резервні та інші фонди банку	509771	4,70	734142	6,28	2261568	2,73	224371	1527426	1751797	44,01	208,06	343,64
Резерви переоцінки	889941	8,21	837802	7,17	1004663	1,21	-52139	166861	114722	5,86	19,92	12,89
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	300560	2,77	965420	8,26	735274	0,89	664860	-230146	434714	221,21	23,84	144,63
Неконтрольована частка	-47332	-0,44	-30426	-0,26	-20196	0,02	16906	10230	27136	35,72	33,62	57,33
Усього власного капіталу	10840553	100	11691093	100	13169492	15,88	850540	1478399	2328939	7,85	12,65	21,48
Усього зобов'язань та власного капіталу	67016816	100	73800833	100	82905762	100	6784017	9104929	15888946	10,12	12,34	23,71

Власний капітал протягом 2017-2019 років зростає. Його обсяг збільшився у 2019 році порівняно з 2017 роком на 21,48% за рахунок резервних та інших фондів банку та резервів переоцінки. Статутний капітал та емісійні різниці залишалися незмінними.

Нерозподілений прибуток у 2018 році порівняно з 2017 роком зріс на 221,21%, а у 2019 році відбулося його зменшення на 23,84%. Проте за три роки загалом він зріс на 144,63%. Ці кошти банк може реінвестувати у свою діяльність.

2.2. Аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль»

Фінансова стійкість характеризує здатність банку ефективно використовувати ресурси та повноцінно виконувати свої функції під впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Фінансову стійкість можна проаналізувати за допомогою коефіцієнтів, представлених у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль»

за 2017-2019 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення,+/-		
	2017	2018	2019	2018-2017	2019-2018	2019-2017
Коефіцієнт надійності	0,19	0,19	0,19	0,00	0,00	0,00
Коефіцієнт фінансового важеля	5,18	5,31	5,30	0,13	-0,01	0,13
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	0,16	0,16	0,16	0,00	0,00	0,00
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,23	0,24	0,25	0,01	0,01	0,02
Коефіцієнт захищеності доходних активів	-0,08	-0,06	-0,07	0,02	0,01	0,01
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	10,89	11,99	13,47	1,10	1,48	2,58

За даними табл. 2.4 бачимо, що коефіцієнт надійності за період з 2017-2019 рр. залишався незмінним і становив 0,19. Це свідчить про стабільну роботу банку та достатній рівень його надійності.

Коефіцієнт фінансового важеля показує здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку. За аналізовані роки спостерігаємо незначне зростання цього показника у 2018 році порівняно з 2017 роком і майже таке значення у 2019 році. Зростання цього показника характеризує зростання активності банку на ринку позикового капіталу, що позитивно впливає на стан його ресурсної бази.

Значення коефіцієнтів участі власного капіталу у формуванні активів та захищеності власного капіталу за аналізований період залишалось практично незмінним, що вказує на стабільну політику банку щодо захищеності власного капіталу матеріальними активами.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу відображає ступінь покриття активів акціонерним капіталом. Чим нижче його значення, тим стабільнішим є банк. Водночас зростання зазначеного коефіцієнта є чинником зростання прибутковості акціонерного капіталу, у чому зацікавлені акціонери, адже прибуток формується за рахунок всього капіталу, зокрема і залученого, а дивіденди отримують тільки акціонери. За 2017 - 2019 рр. коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу збільшився на 2,58, що свідчить про збільшення прибутковості статутного капіталу банку. Водночас. Можна казати і про незначне, але зменшення стабільності банку.

Отже, проведений аналіз дає підстави зробити висновок, що про однозначне підвищення рівня стабільності банку стверджувати не можна, проте банк є достатньо забезпеченим капіталом, що захищає його від можливих витрат, які можуть спричинити непередбачувані ризикові операції.

Наступним кроком є аналіз показників ділової активності банку за допомогою відповідних коефіцієнтів, поданий в табл. 2.5.

Ділова активність характеризує спроможність банку залучати кошти, ефективно і раціонально їх розміщувати.

Так, коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів показує здатність банку діяти на грошовому ринку та ринку капіталів з метою залучення додаткових фінансових ресурсів.

Таблиця 2.5

**Оцінка ділової активності АТ «Райффайзен Банк Аваль» за
2017 - 2019 рр.**

Показники	Роки			Абсолютне відхилення, +/-		
	2017	2018	2019	2018-2017	2019-2018	2019-2017
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	0,84	0,84	0,84	0,00	0,00	0,00
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	0,95	0,95	0,95	0,00	0,00	0,00
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель	0,66	0,76	0,75	0,10	-0,01	0,09
Коефіцієнт дохідних активів	0,79	0,80	0,82	0,01	0,02	0,03
Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	0,56	0,64	0,63	0,08	-0,01	0,07
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	0,11	0,06	0,06	-0,05	0,00	-0,05
Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах	0,14	0,07	0,07	-0,07	0,00	-0,07

Незмінне значення цього показника у 2017-2019 рр. на рівні 0,84 свідчить про активність банку щодо залучення ресурсів і водночас про стабільний рівень ризику діяльності, що здійснює банк.

Коефіцієнти активності використання залучених коштів у дохідні активи у 2017-2019 рр. залишалися незмінними та мали високі значення – 0,95 і відповідає нормативному значенню 0,8-1. Це свідчить про ефективне використання грошових ресурсів та стабільність банку.

Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель демонструє тенденцію до зростання, що свідчить про зростання ділової активності банку в контексті кредитної політики.

Коефіцієнт дохідних активів показує зростання: у 2017 р. частка дохідних активів у валюті балансу становили 79%, у 2018 – 80%. А у 2019 – 82%. Зростання показника є позитивним явищем для банку.

Коефіцієнти кредитної активності інвестицій у кредитний портфель засвідчили, що питома вага кредитного портфеля у складі активів станом на 2017 рік становила 56%, у 2018 р. – 64%, у 2019 – 63%. Це свідчить про авторитет банку та довіру клієнтів. Кредитний портфель АТ «Райффайзен Банк Аваль» збільшився на 7% у 2019 році порівняно з 2017 роком.

Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь у 2018 та 2019 роках в порівнянні з 2017 роком знизився на 5%, оскільки держава викупила облігації внутрішньої державної позики.

Далі проаналізуємо нормативи ліквідності АТ «Райффайзен банку Аваль» в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Нормативи ліквідності АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		
	2017	2018	2019	2018-2017	2019-2018	2019-2017
Норматив миттєвої ліквідності, Н4 (нормативне значення не менше 20%)	41,14	42,91	-	1,77	-	-
Норматив поточної ліквідності, Н5 (нормативне значення не менше 40%)	56,74	52,51	-	-4,23	-	-
Норматив короткострокової ліквідності, Н6 (нормативне значення не менше 60%)	84,43	84,25	81,96	-0,18	-2,29	-2,47
Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами, LCR _{вв} (нормативне значення не менше 100%)	-	-	197,66	-	197,66	197,66
Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті, LCR _{iv} (нормативне значення не менше 100%)	-	-	196,26	-	196,26	196,26

З таблиці 2.6 бачимо, що нормативи миттєвої, поточної та короткострокової ліквідності перевищують нормативні значення. Це свідчить про здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань внаслідок збалансованості строків та сум погашення розміщених активів і зобов'язань банку.

У 2019 році НБУ було впроваджено новий обов'язковий норматив ліквідності – коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR), що замінив нормативи Н4 та Н5. Визначається як відношення необтяжених високоякісних ліквідних активів до чистого очікуваного відтоку грошових коштів протягом 30 днів.

Необхідним для оцінки фінансового стану банку є також визначення показників ефективності управління, які наведені у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Оцінка ефективності управління АТ «Райффайзен Банк Аваль»

за 2017-2019 рр.

Показники	Роки,%			Абсолютне відхилення, +/-		
	2017	2018	2019	2018-2017	2019-2018	2019-2017
Загальний рівень рентабельності	99,88	97,76	96,02	-2,12	-1,74	-3,86
Окупність витрат доходами	80	62	49	-18	-13	-31
Чиста процентна маржа	8,72	9,35	8,80	0,63	-0,55	0,08
Рівень іншого операційного доходу	0,25	0,13	0,13	-0,12	0,00	-0,12
«Мертва точка» прибутковості банку	23,34	28,26	30,77	4,92	2,51	7,53
Продуктивність праці, грн	685,06	671,33	684,92	-13,73	13,59	-0,14
Рентабельність активів	7,93	7,09	5,83	-0,84	-1,26	-2,1
Рентабельність дохідних активів	11,15	10,97	9,71	-0,18	-1,26	-1,44
Рентабельність загального капіталу	49,07	44,78	36,71	-4,29	-8,07	-12,36
Рентабельність статутного капіталу	86,42	85,07	78,55	-1,35	-6,52	-7,87
Рентабельність діяльності за витратами	80,09	63,33	46,80	-16,76	-16,53	-33,29

Загальний рівень рентабельності – це узагальнюючий показник, що свідчить про ефективність діяльності банку. Він показує розмір балансового прибутку на 1 грн доходу. Цей показник протягом 2017-2019 років зменшувався і загалом зменшився за три роки на 3,86%, але він має дуже високі значення, що свідчить про максимальне використання банком свого потенціалу.

Окупність витрат доходами у 2017 р. становила 80%, у 2018 р. – 62%, у 2019 р. – 49%, тобто спостерігаємо зниження цього показника, що є негативним явищем для банку.

Показник чистої процентної маржі свідчить про покриття витрат банку і ризиків, у тому числі й інфляційного, створення прибутку, покриття договірних угод. Оптимальним значенням показника є 4,5 %. Не зважаючи на незначне його зменшення у 2019 році порівняно з 2018 роком, показник протягом 2017-2019 рр. мав вищі за нормативне значення. Це свідчить про високий рівень ефективності структури активів банку та здатність банку утворювати чистий процентний дохід використовуючи загальні активи, а тому банкрутство банку у найближчій перспективі не загрожує. Основними причинами зменшення процентної маржі є: зниження процентних ставок за кредитами; подорожчання ресурсів; скорочення питомої ваги дохідних активів у загальному їх обсязі; хибна процентна політика.

«Мертва точка» прибутковості банку показує, яка мінімальна дохідна маржа повинна бути для покриття всіх витрат, після якої можна заробляти прибуток. Позитивною вважається тенденція до зменшення показника. Тобто за зростанням значення «мертвої точки» прибутковості можна провести паралель з динамікою значень чистого прибутку банку і відповідно неефективністю роботи щодо забезпечення випереджаючого зростання непроцентних доходів порівняно з аналогічними витратами та обсягу недохідних активів.

Продуктивність праці – обсяг доходу і чистого прибутку на одного середньорічного працівника. Цей показник засвідчує роль персоналу в результатах діяльності. Протягом 2017-2019 рр. значення показника залишається

майже на одному рівні, що свідчить про ефективність діяльності працівників банку.

Рентабельність активів відображає внутрішню політику банку, професіоналізм його менеджерів, які підтримують оптимальну структуру активів і пасивів з погляду доходів і витрат. Банк ефективно використовує наявні ресурси в тому випадку, коли значення показника не менше 1%. У нашому випадку всі значення значно більше 1%, що свідчить про ефективність роботи менеджерів банку, але спостерігаємо тенденцію до зниження показника впродовж 2017-2019 рр.

Рентабельність дохідних активів показує рівень окупності ними чистого прибутку. Цей показник протягом 2017-2019 рр. зменшувався, що свідчить про зниження рівня окупності.

Рентабельність загального капіталу, як і статутного, відображає ефективність рішень та заходів щодо розміщення активів, тобто їх можливості приносити дохід. У 2017-2019 рр. спостерігається різке зниження показників, що свідчить про скорочення операцій з високим рівнем кредитного ризику.

Рентабельність діяльності банку за витратами показує суму доходу на 1 грн витрат, тому зменшення показника є негативним явищем. За три досліджувані роки значення цього показника зменшилось на 33,9%.

Таким чином, в цілому діяльність АТ «Райффайзен Банк Аваль» можна охарактеризувати як ефективну, адже банк відповідає рекомендованим нормативам за показниками фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та рентабельності.

2.3. Оцінка кредитного ризику АТ «Райффайзен Банк Аваль»

АТ «Райффайзен Банк Аваль» здійснює управління та контроль кредитного ризику шляхом встановлення лімітів на суму ризику, який він готовий взяти на себе, стосовно окремих контрагентів і географічної та галузевої концентрації, а також шляхом моніторингу рівня заборгованості до встановлених лімітів.

Банк запровадив процес перевірки якості кредитів для забезпечення завчасного виявлення можливих змін кредитоспроможності контрагентів, включаючи регулярний перегляд забезпечення. Ліміти стосовно контрагентів встановлюються шляхом застосування системи класифікації кредитного ризику, яка встановлює рейтинг ризику для кожного контрагента. Рейтинги ризику підлягають регулярному перегляду. Процес перевірки якості кредитів дозволяє Банку оцінювати потенційний збиток у результаті ризиків, на які він наражається, та вживати відповідні заходи для їх усунення.

Для аналізу кредитної якості клієнтів, Банк сегментує кредитний портфель на наступні категорії клієнтів:

- великі підприємства – категорія включає кредити, надані Банком великим корпоративним клієнтам;
- малі підприємства – категорія включає кредити, надані Банком підприємствам малого та середнього бізнесу;
- фізичні особи – категорія включає кредити, надані Банком фізичним особам;
- мікро-підприємства – категорія включає кредити, надані Банком підприємствам малого та середнього бізнесу, які не відносяться до категорій великих та малих підприємств за критеріями об'єму реалізації та сумами наданих кредитних коштів, які визначаються внутрішніми політиками Банку.

Проведемо аналіз кредитного портфеля за суб'єктами кредитування АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр. (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка кредитного портфеля за суб'єктами кредитування

АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр.

Стаття	Роки			Абсолютне відхилення, млн грн			Відносне відхилення, %		
	2017	2018	2019	2018- 2017	2019- 2018	2019- 2017	2018/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2017
Великі підприємства	32580,0	39086,2	36247,3	6506,2	-2838,9	3667,3	19,97	-7,26	11,26
Малі підприємства	2814,1	3530,9	3915,8	716,9	384,9	1101,7	25,48	10,90	39,15
Фізичні особи	7825,1	6898,2	7009,9	-926,9	111,7	-815,2	-11,85	1,62	-10,42
Мікро-підприємства	1536,3	2318,2	3313,5	781,9	995,3	1777,2	50,90	42,93	115,68
Резерв під зменшення корисності	-7406,8	-4516,0	-2999,2	2890,8	1516,8	4407,6	-39,03	-33,59	-20,48

Дані табл. 2.8 засвідчують, що найбільшу питому вагу у кредитному портфелі займають великі підприємства. Обсяг наданих їм кредитів впродовж 2017-2019 рр. коливався. Так, у 2018 році порівняно з 2017 роком було надано на 19,97% більше кредитів, але у 2019 році їх обсяг дещо зменшився, а саме, на 7,26%.

Другу сходинку посідають кредити, надані фізичним особам. В динаміці спостерігаємо зниження їх обсягів у 2018 році порівняно з 2017 роком, однак у 2019 році знов відбувається зростання на 1,62%. Загалом за три роки обсяг таких кредитів знизився на 10,42%.

Щодо кредитування малих та мікропідприємств, то тут спостерігаємо тенденцію до зростання. Обсяг кредитування малих підприємств за три роки зріс на 39,15%, а мікропідприємств – на 115,68%.

Загалом протягом досліджуваного періоду відбувалося підвищення обсягів кредитування банком, що є позитивним явищем, оскільки кредитування – головне джерело отримання ним прибутку.

Станом на 31 грудня 2019 року Банк мав концентрацію кредитів у розмірі 8 441 872 тис. грн, наданих десятьом найбільшим позичальникам або групам позичальників (16,72% загального кредитного портфелю) (2018 р.: 8 629 556 тис. грн., 16,65%). Станом на 31 грудня 2019 року за цими кредитами було сформовано резерв у розмірі 336 096 тис. грн (2018 р.: 457 251 тис. грн).

Кредити надаються АТ «Райффайзен Банк Аваль» переважно в Україні фізичним особам та підприємствам, що здійснюють свою діяльність в галузях, зазначених в табл. 2.9.

Дані табл. 2.9 дають змогу побачити динаміку кредитного портфелю за галузевою ознакою. Так, найбільша частка позик була надана торговим підприємствам, що пов'язано із зацікавленістю банку вкладати саме в цю галузь через високу оборотність цих позик. На другому місці – сільське господарство та харчова промисловість, на третьому – фізичні особи.

Далі проаналізуємо кредитний портфель АТ «Райффайзен Банк Аваль» за рейтингом кредитного ризику в табл. 2.10. Аналіз дає змогу констатувати, що найбільшу питому вагу наданих кредитів у 2019 році становили задовільні кредити 1-ї та 2-ї стадії, відповідно 79,9% та 51,1%, що свідчить про відсутність значного кредитного ризику, прострочка по даних кредитах незначна – до 30 днів, тобто, умови за кредитним договором виконуються.

Таблиця 2.9

Динаміка кредитного портфеля за галузевою ознакою

АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр.

Стаття	Роки			Абсолютне відхилення, млн грн			Відносне відхилення, %		
	2017	2018	2019	2018-2017	2019-2018	2019-2017	2018/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2017
Фізичні особи	7825,1	6898,2	7009,9	-926,9	111,7	-815,2	-11,84	1,62	-10,42
Торгові підприємства	13114,3	16773,5	16155,8	3659,2	-617,7	3041,5	27,90	-3,68	23,19
Сільське господарство та харчова промисловість	12110,5	15225,8	14954,8	3115,3	-271,0	2844,3	25,72	-1,78	23,49
Виробництво	5017,3	6340,6	5587,7	1323,4	-752,9	570,4	26,38	-11,87	11,37
Нерухомість та будівництво	4799,8	4818,2	4300,9	18,4	-517,3	-498,9	0,38	-10,74	-10,39
Послуги	855,8	1117,9	2045,0	262,1	927,1	1189,2	30,62	82,93	138,95
Транспорт і зв'язок	583,7	504,3	377,4	-79,4	-126,9	-206,3	-13,6	-25,16	-35,34
Інші галузі	449,2	155,0	55,2	-294,2	-99,8	-394,0	-65,49	-64,39	-87,71
Всього	44755,5	51833,6	50486,5	7078,1	-1347,1	5731,0	15,82	-2,59	12,81

Водночас банк успішно проводив заходи задля скорочення проблемної заборгованості – протягом року його непрацюючий портфель зменшено більш ніж на 3 млрд грн. Зростання ресурсної бази у 2019 році відбулося за рахунок коштів клієнтів. На кінець звітного періоду обсяг коштів, залучених у клієнтів - фізичних та юридичних осіб, становив 58,4 млрд грн. Зростання коштів на 11,6% відбулося завдяки приросту залишків на рахунках корпоративних та приватних клієнтів, що свідчить про високий рівень довіри до банку.

Очікувані кредитні збитки за борговими фінансовими активами та процентні доходи за ними потребують визнання. З метою оптимізації такого визнання очікувані кредитні збитки незалежно від категорії (чи то за амортизованою собівартістю, чи за справедливою вартістю з визнанням результатів переоцінки в інших сукупних доходах), класифікують за трьома стадіями знецінення – так звані працюючі, недопрацьовуючі та непрацюючі. Залежно від того, наскільки суттєво змінився рівень кредитного ризику за фінансовим активом станом на звітну дату, визначається стадія його знецінення. Порядок оцінки суми очікуваних кредитних збитків та суми процентних доходів, які вимагається визнавати за кожним фінансовим активом, обумовлений віднесенням фінансового активу до тієї чи іншої стадії (табл. 2.10) [45].

Аналіз кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль» за рейтингом кредитного ризику 2019 р.

Стаття	Кредити надані, тис грн								Структура, %							
	Відмінний	Високий	Добрий	Задовільний	Не задовільний	Без рейтингу	Не працюючі	Всього	Відмінний	Високий	Добрий	Задовільний	Не задовільний	Без рейтингу	Не працюючі	Всього
Великі підприємства	-	-	3321672	27620476	1019654	6	-	31961808	-	-	10,39	86,42	3,19	0,00002	-	100
Фізичні особи	897	17729	566846	1986145	109674	-	-	2681291	0,03	0,66	21,14	74,07	4,09	-	-	100
Малі підприємства	-	-	2209295	863950	60562	2	-	3133809	-	-	70,50	27,57	1,93	0,00	-	100
Мікро-підприємства	234	11814	548582	856701	6601	188	-	1424120	0,02	0,83	38,52	60,16	0,46	0,01	-	100
Всього стадія 1	1131	29543	6646395	31327272	1196491	196	-	39201028	0,003	0,08	16,95	79,91	3,05	0,0005	-	100
Великі підприємства	-	-	107032	2814009	607944	-	-	3528985	-	-	3,03	79,74	17,23	-	-	100
Фізичні особи	3	92	1098	134290	1519936	10258	-	1665677	0,0002	0,01	0,07	8,06	91,25	0,62	-	100
Малі підприємства	-	-	87229	158188	53658	2247	-	301322	-	-	28,95	52,50	17,81	0,75	-	100
Мікро-підприємства	44	732	2305	395325	351778	1614	-	751798	0,01	0,10	0,31	52,58	46,79	0,21	-	100
Всього стадія 2	47	824	197664	3501812	2533316	14119	-	6247782	0,001	0,01	3,16	56,05	40,55	0,23	-	100
Великі підприємства	-	-	-	-	-	-	1859888	1859888	-	-	-	-	-	-	100,00	100
Фізичні особи	-	-	-	-	-	-	1630716	1630716	-	-	-	-	-	-	100,00	100
Малі підприємства	-	-	-	-	-	-	90037	90037	-	-	-	-	-	-	100,00	100
Мікро-підприємства	-	-	-	-	-	-	84366	84366	-	-	-	-	-	-	100,00	100
Всього стадія 3	-	-	-	-	-	-	3665007	3665007	-	-	-	-	-	-	100,00	100
Великі підприємства	-	-	-	-	-	-	1735533	1735533	-	-	-	-	-	-	100,00	100
Фізичні особи	-	22	1211	56943	437166	-	425187	920529	-	0,002	0,13	6,19	47,49	-	46,19	100
Малі підприємства	-	-	-	-	3290	-	2476	5766	-	-	-	-	57,06	-	42,94	100
Мікро-підприємства	-	102	339	1990	34454	2	21028	57915	-	0,18	0,59	3,44	59,49	0,003	36,31	100
Придбані знецінені кредити	-	124	1550	58933	474910	2	2184224	2719743	-	0,005	0,06	2,17	17,46	0,0001	80,31	100
Всього	1178	30491	6845609	34888017	4204717	14317	5849231	51833560	0,002	0,06	13,21	67,31	8,11	0,03	11,28	100

Станом на 31 грудня 2015-2018 років Банк дотримувався нормативів кредитного ризику, встановлених Національним банком України (табл. 2.11), що свідчить про відсутність загрози нестабільної діяльності банківської системи.

Таблиця 2.11

**Аналіз нормативів кредитного ризику АТ «Райффайзен Банк
Аваль» за 2017-2019 рр.**

Норматив	Роки			Абсолютне відхилення,+/-		
	2017	2018	2019	2018- 2017	2019- 2018	2019- 2017
Н7 «Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента» (нормативне значення не більше 25%)	12,04	10,13	10,43	-1,91	0,3	-1,61
Н8 «Норматив великих кредитних ризиків» (нормативне значення не більше 80%)	21,92	20,17	20,66	-1,75	0,49	-1,26
Н9 «Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами» (нормативне значення не більше 5%)	2,45	0,37	0,79	-2,08	0,42	-1,66

Метою якісного оцінювання кредитного портфеля є максимальне зниження ризику неповернення позики, що веде до значних втрат для банків і може призвести до його банкрутства.

Розрахуємо коефіцієнти для оцінки якості кредитного портфелю з позиції ризику у табл. 2.12 з метою визначення ступеню допустимості ризику й прийняття практичного рішення, спрямованого на розробку заходів, які дали б можливість зменшити вірогідність втрат.

**Оцінка якості кредитного портфелю з позиції ризику
АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 рр.**

Показники	Роки			Абсолютне відхилення, +/-		
	2017	2018	2019	2018- 2017	2019- 2018	2019- 2017
Коефіцієнт покриття класифікованих позик	3,1	3,4	4,0	0,3	0,6	0,9
Коефіцієнт питомої ваги зважених класифікованих позик	0,58	0,66	0,76	0,08	0,1	0,18
Коефіцієнт питомої ваги проблемних позик	0,04	0,03	0,02	-0,01	-0,01	-0,02
Коефіцієнт питомої ваги збиткових позик	0,54	0,13	0,07	-0,41	-0,06	-0,47
Коефіцієнт захищеності позик від втрат	0,94	0,20	0,10	-0,74	-0,1	-0,84
Коефіцієнт покриття збитків	3,33	0,97	0,68	-2,36	-0,29	-2,65
Коефіцієнт покриття позик власним капіталом	0,32	0,29	0,25	-0,03	-0,04	-0,07

Коефіцієнт покриття класифікованих позик характеризує якість кредитного портфеля з погляду ризику в сукупності з його захищеністю власним капіталом. Підвищення цього коефіцієнта в динаміці вважається негативним явищем і свідчить про підвищення ймовірності збитків у майбутньому. Саме таку динаміку цього показника спостерігаємо для АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Коефіцієнт питомої ваги зважених класифікованих позик впродовж 2017-2019 рр. зростав, а коефіцієнт питомої ваги проблемних позик – навпаки, мав тенденцію до зниження, тобто в перспективі до зменшення збитків.

Коефіцієнт захищеності позик від втрат показує захищеність банку з урахуванням тенденції збитковості кредитного портфеля, яка склалася. Цей показник комплексно характеризує якість кредитного портфеля з погляду ризику в сукупності з його захищеністю власним капіталом. Підвищення цього коефіцієнта в динаміці вважається негативним явищем і свідчить про підвищення ймовірності збитків у майбутньому. У нашому випадку спостерігаємо зниження коефіцієнту з 0,94 у 2017 році до 0.20 у 2018 році та 0,10 у 2019 році, тобто, ймовірності збитків у майбутньому знижується.

Коефіцієнт покриття збитків за позиками характеризує співвідношення створених резервів для покриття збитків за позиками і безпосередньо збиткових позик. Значення коефіцієнта покриття збитків за позиками більше одиниці свідчить про те, що створені резерви повністю покривають збитки, що виникли за наданими позиками. У 2017 році цей показник мав значення 3,33, тобто свідчив про позитивне становище, а у 2018 та 2019 роках його значення було менше одиниці та мало тенденцію до зниження, що є негативним явищем.

Коефіцієнт покриття позик власним капіталом показує, яка частина кредитного портфеля фінансується за рахунок власного капіталу. Наявна тенденція до зниження коефіцієнту свідчить, що знижується ступінь захищеності кредитів.

Таким чином, можна зробити висновок, що банку необхідно проводити обережнішу кредитну політику, ретельніше підходити до оцінювання платоспроможності позичальників на стадії надання кредитів, приділяти увагу цільовому використанню наданих позик та контролю за діяльністю

позичальника з метою своєчасного виявлення негараздів та запобігання можливих втрат.

Завершальним етапом аналізу є оцінка якості кредитного портфелю з позиції ефективності (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

**Оцінка якості кредитного портфелю АТ «Райффайзен Банк Аваль»
за 2017-2019 рр.**

Показники	Роки			Абсолютне відхилення, +/-		
	2017	2018	2019	2018-2017	2019-2018	2019-2017
Дохідність кредитних вкладень	5,18	5,52	4,00	0,34	-1,52	-1,18
Дохідність активів за рахунок кредитних операцій	0,11	0,10	0,14	-0,01	0,04	0,03
Питома вага доходів від надання кредитів	0,56	0,55	0,63	-0,01	0,08	0,07
Рентабельність кредитних операцій	3,59	4,90	4,83	1,31	-0,07	1,24
Показник ефективності процентної політики	0,28	0,20	0,21	-0,08	0,01	-0,07
Прибутковість кредитних операцій	0,14	0,16	0,20	0,02	0,04	0,06

З табл. 2.13 випливає, що дохідність кредитних вкладень, яка характеризує ефективність вкладень у кредитні операції, у 2019 році становила 4 грн, тобто стільки доходу припадає на 1 грн, вкладену в кредитні операції. Це на 1,18 грн менше, ніж у 2017 р. Значення зазначеного показника

за 2017-2019 рр. зменшується, що обумовлено зменшенням кількості виданих кредитів.

Дохідність активів за рахунок кредитних операцій складає 14% у 2019 році, що на 3% більше, ніж у 2017 році.

Питома вага доходів від надання кредитів на кінець 2019 році становить 63%, це свідчить про те, що основним джерелом дохідності банку є надання кредитних операцій значення збільшилось на 7% в порівняння із 2017 роком.

Показник рентабельності кредитних операцій свідчить, що у 2019 р. на 1 грн процентних витрат припадає 4,83 грн процентних доходів, що на 1,24 грн більше, ніж у 2017 році, що є позитивним явищем. Тенденція до зростання значення підтверджує ефективність кредитної політики та управлінського менеджменту АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Показник ефективності процентної політики у 2019 р. становить 0,21 грн, що на 0,07 грн менше, ніж у 2017 році. Зниження зазначеного показника є позитивним явищем, оскільки свідчить про зменшення витрат, пов'язаних із здійсненням кредитних операцій.

Прибутковість від кредитних операцій має тенденцію до зростання: станом на 2019 р. складає 0,20 грн на кожному гривню, вкладену в кредитні операції, що на 0,06% більше порівняно з 2017 роком. Це свідчить про зростання доходів від кредитних операцій.

Таким чином, за результатами проведеного аналізу, ми дійшли висновку, що АТ «Райффайзен Банк Аваль» проводить ефективну кредитну політику, яка забезпечує зростання доходів від кредитних операцій та зменшення витрат.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ БАНКУ

3.1. Зарубіжний досвід зниження кредитних ризиків банку

Вивчення досвіду функціонування зарубіжних банків засвідчує, що для оцінки кредитного ризику вони застосовують спеціальні методики кредитного рейтингу, які представляють собою сукупність певних параметрів оцінки кредитоспроможності позичальника. Їм притаманна комплексність і порівнянність усіх чинників кредитного ризику.

Так, приміром, англійські клірингові банки оцінюють потенційний ризик неплатежу по кредиту із використанням двох методик – «PARSEL» і «CAMPARI».

Методика «PARSEL» охоплює такі складові: P (Person) – інформація про персону потенційного позичальника, його репутація; A (Amount) – обґрунтування суми затребуваного кредиту; R (Repayment) – можливість погашення; S (Security) – оцінка забезпечення; E (Expediency) – доцільність кредиту; R (Remuneration) – винагорода банку (відсоткова ставка) за ризик надання кредиту [46, с. 368].

Методика «CAMPARI» охоплює більш широке коло складових: C (Character) – репутація позичальника; A (Ability) – оцінка бізнесу позичальника; M (Means) – аналіз необхідності звертання за позичкою; P (Purpose) – ціль кредиту; A (Amount) – обґрунтування мети кредиту; R (Repayment) – можливість погашення; I (Insurance) – спосіб страхування кредитного ризику [46, с. 368].

У практиці американських банків використовують «правило п'яťох С»:

1 С (customer`s character – характер позичальника) – репутація позичальника, ступінь відповідальності, готовність і бажання сплатити борг; 2

C (capacity to pay – фінансові можливості) – припускає ретельний аналіз доходів і витрат позичальника і перспективи їхнього розвитку в майбутньому; 3 C (capital) – капітал, майно; 4 C (collateral) – забезпечення позики, достатність, якість і ступінь реалізованої застави у випадку непогашеної позички; 5 C (current business conditions and goodwill – загальні економічні умови) – визначають діловий клімат у країні і впливають на становище банку і позичальника.

Перераховані критерії «сі» іноді доповнюють шостим критерієм – 6 C (control) – моніторинг законодавчих основ діяльності позичальника і відповідність його стандартам банку [47, с. 85].

За допомогою зазначених методик, зарубіжні банки мінімізують кредитний ризик, що дає їм змогу чітко організувати кредитний процес та сформувати кредитний портфель найвищої якості.

Американські комерційні банки досконально аналізують зовнішні чинники, які сформувалися під впливом несприятливих економічних умов і які не залежать від самих банків, а саме: недосконалий менеджмент, неадекватний первісний капітал фірми, високий рівень фінансового коефіцієнта і коефіцієнта поточних витрат, високі темпи росту реалізованої продукції, конкуренція, економічний спад тощо. З цієї позиції цікавим є зарубіжний досвід банківської системи щодо використання послуг незалежних рейтингових агентств для оцінки кредитного ризику.

Рейтингові агентства, зазвичай, мають у своєму розпорядженні досить великий обсяг інформації для незалежного оцінювання всіх можливих варіантів ситуацій, у них відсутня будь-яка мотивація щодо конкретного банку, окрім надання достовірної оцінки кредитного ризику банку [46, с. 368]

За кордоном поширені також такі методи управління ризиком як сек'юритизація, продаж кредитів, скоринг, страхування кредитів та створення кредитних бюро.

У Міжнародних стандартах фінансової звітності сек'юритизація трактується як процес трансформації фінансових активів у цінні папери [48, с. 398].

У міжнародній практиці розрізняють три різновиди сек'юритизації:

- *класична* на основі «чистого продажу» (від англ. «true sale»), коли має місце реалізація банком своїх активів в спеціальній установі, яка фінансує придбання таких активів шляхом випуску цінних паперів на ринку капіталів;
- *синтетична* (від англ. «synthetic» або квазі-сек'юритизація), коли не передбачається продаж банком своїх активів (активи залишаються на балансі банку), але банк передає ризик збитків за деякими активами спеціальній установі, за що сплачує їй премію або певну грошову суму;
- *накопичувальна*, коли банк формує кредитний портфель і сам випускає облігації, які розміщуються серед іноземних банків (фактично продаж позик SPV-компанії не відбувається) [49, с. 23].

Дуже поширеною практикою в країнах з ринковою економікою є продаж кредитів. Банк, за результатами проведеного ним аналізу кредитного портфеля, може ухвалити рішення про продаж певної частини наданих кредитів іншим інвесторам. Внаслідок цього банк має змогу повністю або частково повернути кошти, які були спрямовані у кредитні вкладення. Ефект від здійснення таких операцій може бути багатозначним.

- по-перше, замість активів з низькою прибутковістю з'являються ресурси для фінансування більш прибуткових активів;

- по-друге, уповільнюється зростання банківських активів, що сприяє досягненню керівництвом банку оптимального балансу між зростанням банківського капіталу та ризиком, пов'язаним із кредитуванням;

- по-третє, зменшуються статті балансу банку, що характеризують негативні явища в його діяльності.

Використовуючи різні техніки продажу кредитів, банк-продавець може зберегти за собою права з обслуговування боргу. Процедура викупу в банків проблемних кредитів можуть здійснювати або безпосередньо центральний

банк (приміром, у Чилі, Угорщині, Польщі), або Агенція з реструктуризації (у Чехії, США, Мексиці, Південній Кореї). Зазвичай, кредити продають за нижчою ціною, ніж їх номінальна вартість.

Приміром, на одному з найбільших ринків перепродажу кредитів країн «третього світу», кредитні борги позичальників таких країн, як Аргентина, Бразилія, Мексика, Перу, Філіппіни та інші, зазвичай продають у співвідношенні до номінальної вартості 5 центів за 1 долар.

Більшість цих кредитів купують банки та корпорації, які мають досвід роботи в країні-боржнику відразу пакетами в мільйони доларів. При цьому, за умов покращення економічного стану у такій країні, покупці кредитів отримують значні прибутки, а за умов погіршення – збитки за такими кредитами є значно меншими, ніж при їх безпосередньому наданні [50].

Скоринг використовують під час кредитування у Сполучених Штатах і Західній Європі як один із методів оцінки кредитного. Кредитний скоринг – це технологія, що використовується кредитно-фінансовими установами для визначення та оцінки платоспроможності клієнтів. Цей метод дає змогу визначити ризики, пов'язані з кредитуванням на основі певних характеристик діючих клієнтів та потенційних постачальників шляхом підрахунку балів [50].

Для проведення скорингу використовують різноманітну інформацію про колишніх клієнтів, на основі якої за допомогою статистичних і нестатистичних методів класифікації прогнозують кредитоспроможність майбутніх позичальників. Перевагою застосування скорингових систем є зниження ризику неповернення кредиту. Водночас після кризи деякі економісти висловлюють думку, що саме введення скорингу і уніфікація оцінки кредитоспроможності позичальника і стали причиною кризової ситуації щодо кредитування. Нині більш прогресивним вважається індивідуальний підхід до кожного клієнта під час оцінки його кредитоспроможності [51].

Скорингова система має адекватно відображати рівень кредитоспроможності позичальника, а це означає, що методику її оцінки

потрібно періодично переглядати, адже на ринку та в суспільстві в цілому постійно відбуваються зміни, і релевантність побудованих моделей з часом має тенденцію до зниження.

Крім того, скорингова система має передбачати звітність, завдяки якій можна відстежити роботу всієї системи кредитного скорингу, моделей і стратегій оцінки позичальників, які при цьому використовуються. Скорингові моделі не повинні бути застиглими, а мають вдосконалюватись з врахуванням нових чинників, що впливають на кредитний ризик, бути гнучкими та такими, що здатні працювати з іншими банківськими системами [52].

Страховання кредитів почало розвиватися в Європі після першої світової війни. Нині страхування кредитних ризиків є предметом діяльності спеціалізованих страхових компаній. Перш ніж прийняти кредитний ризик потрібно володіти інформацією про фінансовий стан потенційних клієнтів. Зазвичай банки формують відповідну базу даних. Страхові компанії, що займаються страхуванням кредитів, широко практикують обмін інформацією. Крім того, існують спеціалізовані організації, які надають за відповідну плату необхідну інформацію, в тому числі і конфіденційного характеру. Приміром, в світовій практиці загальновідомою є фірма «Дан енд Бредстріт», яка збирає інформацію про близько 3 млн фірм США і Канади і надає її за підпискою. Що стосується короткої інформації і оцінки кредитоспроможності кожної фірми, то це друкується у загальнонаціональних та регіональних довідниках [53].

Розрізняють такі види страхового захисту під час кредитування:

- страхування ризику неповернення кредиту;
- страхування відповідальності позичальника за неповернення кредиту банку (або іншому кредитору);
- страхування невчасної сплати позичальником відсотків за кредит;
- страхування споживчого кредиту;
- страхування комерційного кредиту (страхування векселів);
- страхування депозитів фізичних осіб;
- страхування депозитів юридичних осіб;

- страхування ризику неповернення кредиту.

Вивчення зарубіжної практики страхування свідчить про єдині підходи до визначення умов страхування кредитів.

Так, наприклад, у польському Законі «Про страхову діяльність», страхування кредитів виокремлено у самостійну сферу у розділі не життєвих видів страхування (для польської страхової теорії характерний загальний «дихотомний» поділ усієї сукупності видів страхування: на майнове й особисте).

У російській страховій практиці страхування кредитів розглядають як страхування заборгованості у складі страхування відповідальності.

Аналогічно і німецька систематизація страхування відносить страхування кредитів до підгалузі страхування відповідальності.

Відповідно до Закону України «Про страхування», страхування кредитів відноситься до майнових видів добровільного страхування.

Страхування кредитних ризиків розглядають як комплекс страхових послуг, які забезпечують страховий захист майнових інтересів кредиторів, пов'язаних з існуванням ризику неповернення кредиту внаслідок неплатоспроможності позичальника. Кредитний ризик пов'язаний з вірогідністю невиконання або недовиконання фірмою своїх фінансових зобов'язань перед інвестором в результаті використання для фінансування своєї діяльності внутрішньої позики [50].

Зазначений метод є одним з найдієвіших та найефективніших способів мінімізації кредитних ризиків за кордоном та набуває все більшої популярності. Не зважаючи на недоліки законодавства, що гальмують розвиток страхування кредитних ризиків в Україні, спостерігаються позитивні тенденції у цій сфері. Страхування кредитних ризиків сприяє підвищенню фінансової стабільності і конкурентоспроможності фінансово-кредитних установ [54].

Ще одним дієвим методом управління ризиком є створення кредитних бюро.

В світовій практиці існує два типи кредитних бюро: державні і приватні. Популярність споживчого кредитування призвела до створення центральними банками Державного кредитного реєстру.

Нині ринок кредитних бюро в більшості країн є монополізованим (Ірландія, Китай, Фінляндія, Франція) або олігополізованим (Велика Британія, США, Японія).

До прикладу, в Сполучених Штатах діють три великих кредитних бюро, які взаємодіють один з одним і спеціалізуються на роздрібному секторі: Equifax створене у 1899 р., TransUnion (1969) і Experian (1996). Ще одне кредитне бюро, яке орієнтоване здебільшого на корпоративних клієнтів – Dun&Bradstreet, було створене у 1841 р.

В таких країнах Європи як Бельгія, Німеччина, Іспанія, Італія, Португалія, діють приватні і державні кредитні бюро. Обсяги інформації, якими володіють ці бюро є неоднаковими. Терміни зберігання інформації також є різними. Так, у Швеції і Бельгії інформацію зберігають до 10 років, в Данії – до 5 років. Після погашення вся інформація видаляється. При цьому, наприклад, в Нідерландах у випадку непогашення кредитної заборгованості інформація буде зберігатися завжди, а у випадку погашення – інформація видаляється через 5 років.

У Китаї існують лише приватні кредитні бюро, які знаходяться під егідою держави. а державні кредитні бюро взагалі не функціонують. Водночас обсяг інформації, яка надається кредитному бюро є дуже широкий, що пов'язано з історичними особливостями країни.

На відміну від інших країн, в Сінгапурі інформацію кредитних бюро можуть використовувати не тільки банки, а й інші організації. Приміром, щоб орендувати житло, необхідно мати позитивну кредитну історію, оскільки орендодавець може звернутися в бюро і отримати інформацію про клієнта. Якщо інформація буде негативною, то плата може бути завищена, або взагалі орендодавець може відмовити клієнту [53].

Разом із кредитними бюро у багатьох країнах діє інститут державної реєстрації кредитів – Public credit registers (PCR). Їх основна відмінність від кредитних бюро полягає в тому, що подання інформації в інститут є обов'язковим і встановлюється законодавчо (за винятком Фінляндії та Шрі-Ланки, де участь є добровільною) [55].

3.2. Застосування скорингової системи оцінки кредитоспроможності позичальника як засіб мінімізації кредитного ризику

Справедливо вважається, що будь-яка модель є ефективною лише тоді, коли вона базується на значній кількості спостережень, які дають змогу правильно виявити зв'язки між параметрами. В Україні ж дослідження таких зв'язків відбувається на основі лише власних кредитних історій, а тому банки мають високий ризик отримання недостовірних результатів. За таких умов виникає нагальна необхідність створення єдиної інформаційної бази кредитних історій, яка дасть змогу пришвидшити прийняття рішень стосовно надання кредитів та суттєво зменшити кредитний ризик.

Також застосування скорингу в Україні гальмується внаслідок економічних умов функціонування (значний відсоток тіньової економіки, специфіка ведення бізнесу тощо). Саме тому банкам складно використовувати зарубіжний досвід. Приміром, якщо проаналізувати такий параметр скорингу як збільшення віку позичальника, то у Великій Британії, Німеччині, Франції, США він підвищує його рейтинг, тоді як в Україні – навпаки. Невідповідність проявляється також в такому показнику як дохід позичальника – в розвинутих країнах заявлений дохід зазвичай відображає реальний дохід клієнта, в той час як в Україні є поширеною «сіра» бухгалтерія та зарплата в «конвертах». Ще один приклад: часта зміна роботи в Америці вважається позитивним чинником, тому що є свідченням того, що працівник затребуваний на ринку

праці. В Україні це вважається негативним явищем, адже може означати, навпаки, непрофесійність, некомунікабельність працівника, що, у свою чергу може призвести до його неплатоспроможності та до ймовірності виникнення проблемної заборгованості [56].

Ще однією проблемою в Україні є проблема недосконалості баз даних позичальників, оскільки бюро кредитних історій не досить ефективні. Саме тому банку доцільно створювати централізовані системи даних про позичальників, адже аналітична база банку є важливим елементом для об'єктивної оцінки кредитоспроможності.

Внаслідок того, що значна кількість банків не може правильно оцінити кредитні ризики, банки проводять дуже ризикову політику управління кредитними ризиками [57].

Не зважаючи на зазначені вище проблеми щодо застосування скорингу в Україні, він є ефективним заходом, що знижує ризик банку і дає змогу оптимально вирішувати завдання [58, с. 198]. Разом зі зростанням кількості позичальників збільшується ризик заборгованостей, що виникає внаслідок того, що банки проводять неефективну оцінку фінансового стану позичальника. З метою зменшення ризиків більшість банків застосовують типовий підхід до оцінки кредитоспроможності, а саме, кредитні інспектори ухвалюють суб'єктивні рішення, а також проводять оцінку позичальника за скоринговою системою [59, с. 30].

Кредитний скоринг є одним з перших фінансових інструментів, який був розроблений для управління ризиками. Він являє собою, як було зазначене вище, метод оцінки ризику кредитування певного позичальника і дає уяву кредитору про майбутній сценарій стосунків з позичальником. Отже, в різних фінансових установах одного і того ж позичальника можуть сприймати по-різному [60].

Скоринг в перекладі з англійської означає «бал», саме тому цю методику ще називають «бальною оцінкою». Появу скорингових карт пов'язують з ім'ям Д. Дюрана, який в 1941 році вперше застосував методику

класифікації клієнтів на «поганих» та «добрих». Ним було визначено групи основних чинників, що дають змогу оцінити ступінь кредитного ризику й відповідні коефіцієнти, які характеризують кредитоспроможність клієнта [61].

За допомогою методу скорингу можна провести експрес-аналіз заявки на кредит навіть в присутності клієнта. Під час аналізу ділових позик також застосовуються різноманітні способи кредитного скорингу – від найпростіших формул до складних математичних моделей [58].

Скорингова модель дає можливість банківській установі визначити, якої величини є ймовірність того, що конкретно взятий позичальник поверне кредит у визначений термін. Банк може це зробити на основі класифікації та визначення характерних ознак надійних, ненадійних та безнадійних клієнтів стосовно погашення кредитної заборгованості. Інформацію отримують за допомогою аналізу кредитних історій колишніх позичальників. При цьому розраховують інтегральний показник, на основі значення якого, здійснюють розподіл позичальників щодо бар'єру надійності – клієнтів з показниками оцінки вище за бар'єр відносять до надійних та надають їм кредит, ті ж, що мають оцінки нижче за бар'єр – потрапляють до списку неблагонадійних та кредит не отримують [58].

Впровадження системи кредитних балів допомагає значно зменшити витрати кредитно-фінансової установи завдяки обранню найбільш надійних клієнтів, прискоренню процесу надання кредитів, мінімізації кількості недобросовісних позичальників, визначенню сегментації клієнтів для обрання найкращого цінового рішення тощо. Проект розробки та впровадження моделі кредитного скорингу передбачає персональні консультації, статистичний аналіз та перевірку даних, що надаються кредитором [62].

У спрощеному вигляді скорингову модель можна розглядати як зважену суму визначених характеристик позичальника, таких як: вік, сімейний стан, місце роботи, дохід та багато інших факторів. Методика кредитного скорингу за Д. Дюраном може застосовуватися для оцінки кредитоспроможності позичальника (табл. 3.1) [63, с. 187].

Спрощена скорингова модель за Д. Дюраном

Критерії	Бал	Максимальне значення
Вік	0,1 бал за кожний рік понад 20 років	0,30
Стать	Жінка – 0,40, чоловік – 0	
Тривалість проживання в конкретній місцевості	0,042 за кожний рік	0,42
Професія	Професія з низьким ризиком – 0,55, професія з високим ризиком – 0, інші професії – 0,16	
Робота у галузі	0,21	
Стаж	0,059 за кожний рік роботи	0,59
Фінансові показники	Наявність банківського рахунку – 0,45, володіння нерухомістю – 0,35, наявність поліса страхування життя – 0,19	
Кредитоспроможний клієнт > 1,25		
Некредитоспроможний клієнт < 1,25		

Наступним етапом розвитку скорингу вважають появу на початку 50-х років у Сан-Франциско першої консалтингової фірми в галузі скорингу – «FairIssac». Нині ця фірма є одним із лідерів серед розробників скорингових систем, її сучасна назва – FICO.

В Україні банки почали використовувати скоринг тільки з 2005 р. [57]. За цей час накопичено значний позитивний досвід застосування скорингових моделей в споживчому кредитуванні. Так, у 2018 р. 83 % опитаних банків використовували скоринг для прийняття кредитного рішення і решта 17 % планували найближчим часом почати його використання.

Якщо розглядати найбільш суттєві відмінності типового підходу до оцінки позичальника та системи кредитного скорингу, то можна виділити наступні (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Найбільш суттєві відмінності підходів до оцінки позичальника

Критерії	Типовий підхід до оцінки позичальника	Система кредитного скорингу
Первинна обробка кредитної заявки	Ґрунтується на експертних знаннях кредитного фахівця	Ґрунтується на об'єктивній інформації з різних джерел
Процес оцінки ідентичних заявок	Розгляд кожної заявки залежить від конкретного кредитного фахівця і суб'єктивних факторі	Ідентичні заявки проходять ідентичну процедуру оцінки
Легкість сприйняття	Вже використовується, результати очікувані	Необхідні фахові зміни, готовність працівників до нововведень
Процес у провадження	Тривале навчання й тренування кожного кредитного фахівця. Напрацювання досвіду та інтуїції.	Не потребує тривалого навчання працівників. За впровадження необхідний контроль з боку кредитних фахівців вищої ланки
Можливість помилок, зловживань і шахрайства	Через людський фактор можливі, такі помилки, як: зловживання та шахрайство	Зловживання можливі лише на рівні вищої ланки кредитних фахівців. Помилки можуть бути пов'язані з неякісними скоринговими моделями. Шахрайство можливо, проте його ймовірність помітно знижується
Гнучкість	За впровадження нового кредитного продукту необхідна розробка нових інструкцій та навчання персоналу. Процес тривалий і мало піддається контролю	За впровадження нового кредитного продукту необхідне створення нових скорингових моделей (або внесення змін у вже існуючі). Додаткове навчання персоналу не потрібно.

Отже, як показує порівняння, система кредитного скорингу відрізняється більшою ефективністю.

При оцінці ризиків споживчого кредитування кредитними організаціями в аналізі традиційно використовуються скорингові технології.

Скорингова модель повинна передбачати високу ймовірність дефолту для тих позичальників, які виявилися неплатоспроможними, і низьку для тих, хто вчасно погасив кредит [64, с. 192].

Розрізняють чотири види кредитного скорингу – аплікаційний, поведінковий і колекторський та скоринг оцінки можливості шахрайства (рис. 3.1).

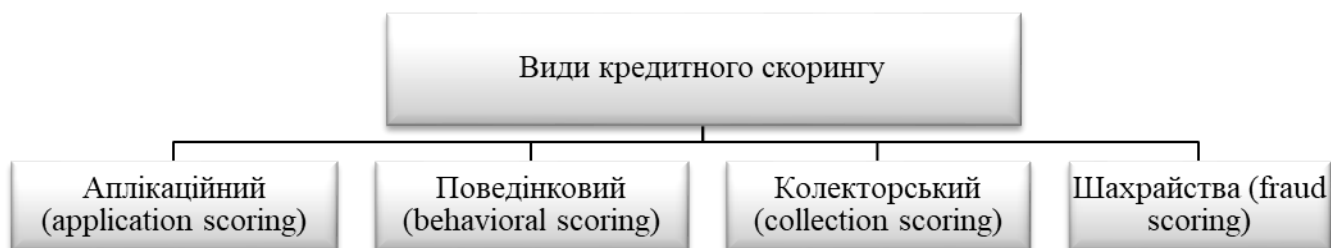

Рис. 3.1. Види кредитного скорингу [64, с. 194]

Аплікаційний (Application - скоринг) – це оцінка кредитоспроможності позичальників, що звернулися за кредитом, за вказаними у анкеті даними на кредит. Така оцінка є основним бар'єром для багатьох потенційних позичальників. Якщо за результатами цієї оцінки клієнт не набрав необхідну кількість балів, то йому відмовляють у кредиті або пропонують інші умови.

Поведінковий (Behavioral - скоринг) – це динамічна оцінка очікуваної поведінки клієнта, заснована на даних про історію трансакцій за його рахунками. Вона використовується для профілактики виникнення заборгованості. Методи поведінкового скорингу дають змогу швидкої і якісної оцінки динаміки змін індивідуального кредитного рахунку позичальника і кредитного портфеля загалом. Моделі, які зазвичай використовують для цього завдання, дають можливість спрогнозувати зміни щодо платоспроможності позичальника, визначити оптимальні ліміти по кредитній карті і т.д.

Колекторський (Collection - скоринг) – це визначення пріоритетних напрямків роботи з неблагонадійними позичальниками, фактично це робота з простроченими заборгованостями. Якщо клієнт затримує виплат по кредиту, банк нагадує позичальнику про необхідність погашення кредиту. У випадку,

коли позичальник не реагує на повідомлення банку, банк звертається до колекторських агентств або до суду.

Скоринг оцінки можливості шахрайства (Fraud - скоринг) – це скоринг, направлений на виявлення потенційних шахраїв серед осіб, які претендують на отримання кредиту або вже існуючих клієнтів-позичальників. Цей тип скорингу, зазвичай, використовують разом з аплікаційним та поведінковим скорингом для детальнішого аналізу позичальників.

Особливо поширеними є методи, що використовуються в аплікаційному та поведінковому скорингу. При цьому вони можуть використовуватися як окремо, так і в певних комбінаціях:

1) методи статистики (дискретний аналіз, лінійна регресія, логістична регресія, дерева класифікацій);

2) методи дослідження операцій (лінійне програмування, нелінійна оптимізація);

3) методи штучного інтелекту (нейронні мережі, експертні системи, генетичні алгоритми, метод найближчого сусіда, логіко – ймовірнісні методи, байесівські мережі) [65, с. 68].

Нині у вітчизняних банках майже не застосовуються автоматизовані системи скорингу, у той час, як в країнах Заходу їх застосування вже більше 60 років є досить поширеним явищем, особливо під час кредитування фізичних осіб. Найбільш ефективним є застосування кредитного скорингу для визначення кредитоспроможності фізичних осіб при наданні споживчих, іпотечних та карткових кредитів.

Під час кредитування фізичних осіб також проводиться процедура оцінки їх кредитоспроможності на підставі таких показників як рівень доходу позичальника, його кредитна історія, а також стандартизованої скорингової оцінки (врахування особистих якостей позичальника).

Перелік даних позичальника для скорингу може мати такий вигляд: рівень середньомісячного доходу за останні 6 місяців; стаж роботи на

останньому місці роботи; вік; сімейний стан; кількість осіб, що знаходяться на утриманні; освіта; посадовий статус; наявність у власності нерухомості та ін.

Наступним кроком є розрахунок інтегрованої скорингової оцінки позичальників банку, який передбачає розробку скорингової карти. Скорингова карта охоплює основні якісні та кількісні показники, які визначають кредитоспроможність позичальників. Наведемо приклад скорингової карти для оцінки кредитоспроможності клієнтів АТ «Райффайзен Банк Аваль» (табл. 3.3).

Таблиця 3.3.

**Скорингова карта для оцінки кредитоспроможності клієнтів
АТ «Райффайзен Банк Аваль»**

Показник	Діапазон значень	Скорингова оцінка	Вага параметру	
Вік	до 35 років	7,6	6,6	
	від 35 до 45 років	29,68	28	
	від 45 і старше	35,87	30,25	
Освіта	Вища	29,82	10,23	
	середня спеціальна	22,71	20	
	Середня	20,85	25,36	
Чи перебуває в шлюбі	Так	29,46	25,3	
	Ні	9,38	8,69	
Наявність кредиту в минулому	Так	40,55	22,3	
	Ні	13,91	10,3	
Стаж роботи	до 1 року	15	13	
	від 1 до 3 років	18,14	15,3	
	від 3 до 6 років	19,85	16,76	
	понад 6 років	23,74	10,36	
	Наявність автомобіля	Так	51,69	45,63
		Ні	15,93	12,3
	Наявність нерухомого майна	Так	10,36	8,23
		Ні	2,3	1,6
	Період проживання в даній місцевості	понад 8 років	23,3	10,36
		від 3 до 8 років	12,3	11,32
		до 3 років	9,63	8,9

Аналіз скорингової карти оцінки кредитоспроможності клієнтів АТ «Райффайзен Банк Аваль» дає підстави зробити висновок про необхідність розробки нових алгоритмів, використання нових моделей оцінки кредитного ризику позичальників та методів їх реалізації, які, своєю чергою, дадуть змогу мінімізувати кредитний ризик.

З метою розробки адекватної скорингової карти, насамперед, необхідно обрати низку чинників, що найбільше впливають на поведінку позичальника в майбутньому. Для цього доцільно провести вибірку «добрих» і «поганих» позичальників за певний попередній період. Далі необхідно проаналізувати усі дані позичальника з використанням статистичних методів для виявлення тих даних, що є найбільш типовими характеристиками окремо для «добрих» і «поганих» кредитних рахунків позичальників.

З метою збільшення обсягів кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль» пропонуємо нову систему прийняття рішень щодо видачі кредиту і вдосконалення моделей кредитування (табл. 3.4.).

Таблиця 3.4

**Скорингова карта для оцінки кредитоспроможності клієнтів
АТ «Райффайзен Банк Аваль»**

Показник	Діапазон значень	Скорингова оцінка	Вага параметру
Стать	чоловік	22,85	26,36
	жінка	29,46	27,3
Вік	до 35 років	7,6	6,6
	від 35 до 45 років	21,68	22
	від 45 і старше	29,87	26,25
Освіта	вища	29,82	10,23
	середня спеціальна	22,71	20
	середня	20,85	25,36
Стаж роботи	до 1 року	30,32	15,23
	від 1 до 5 років	21,71	16
	від 5 і більше	18,85	20,12
Чи перебуває в шлюбі	Так	29,46	25,3
	Ні	9,38	8,69
Чи працює чоловік/дружина	Так	35,3	25,3
	Ні	11,28	8,69

Показник	Діапазон значень	Скорингова оцінка	Вага параметру	
Наявність кредиту в минулому	Так	40,55	22,3	
	Ні	13,91	10,3	
Стаж роботи	до 1 року	15	13	
	від 1 до 3 років	18,14	15,3	
	понад 6 років	23,74	10,36	
	Наявність автомобіля	Так	51,69	45,63
		Ні	15,93	12,3
	Наявність нерухомого майна	Так	10,36	8,23
		Ні	2,3	1,6
	Період проживання вданій місцевості	понад 8 років	23,3	10,36
		від 3 до 8 років	12,3	11,32
		до 3 років	9,63	8,9

Отже, розроблення та використання скорингових карт є ефективним інструментом статистичного аналізу вихідних даних для полегшення процесу прийняття оперативних кредитних рішень і скорочення часу видачі кредитів на місцях. Скорингові карти дають змогу оцінити рівень ризику того чи іншого продукту чи позичальника. Крім цього, запровадження ефективної скорингової карти дозволить банкові автоматизувати процес розгляду кредитних заявок і надання кредитів.

Також необхідно визначити критичне значення результату скорингової моделі, яке б дало змогу розділити позичальників на «добрих» і «поганих». Це означає, що потрібно визначити рівень, при якому доходи «добрих» позичальників є достатніми для покриття збитків потенційно «поганих» позичальників. З цією метою можна провести комплексний аналіз і визначити співвідношення дохідності кредитного портфеля і рівня списання боргів, віднесених до безнадійних та інших витрат. Якщо припустити, що в середньому збитки за одним «поганим» кредитним рахунком покриваються доходом за десятьма «добрими», то у такому випадку саме таке значення, 10

до 1, і буде так званою точкою беззбитковості кредитних операцій банку (табл. 3.6.).

Таблиця 3.5

**Оцінка рівня беззбитковості кредитних операцій АТ «Райффайзен
Банк Аваль»**

Значення скорингової карти	Кількість «добрих» рахунків на один поганий	Рішення про кредитування
250 і більше	40/1	Позитивне
150-250	25/1	Позитивне
Рівень беззбитковості: 150/100	10/1	Додатковий (ручний) аналіз заявки
Менше 100	5/1	Відмовити

Будь-якому комерційному банку варто проводити аналіз функціонування кожної сфери економічної діяльності і форми власності, а також ризиків, що їм притаманні. Це дуже важливо, оскільки від такого аналізу залежить претензійно-позовна робота банку з позичальником. Результати аналізу стануть додатковим чинником при визначенні класу позичальника, адже можуть виникнути ситуації, коли аналіз самого позичальника дає підставу віднести його до вищого класу, в той час як загальний стан та ризиковість роботи галузі дають обернений результат.

Таким чином, підводячи підсумки даного підрозділу, варто зазначити, що для ефективного використання скорингових систем на практиці українським банкам, банківській системі та державі необхідно також вирішити низку завдань:

- розробити спеціальне законодавство, яке б регламентувало відносини в сфері споживчого кредитування;
- розробити простий механізм повернення грошей кредитором у випадку неплатоспроможності позичальника;

- запровадити адекватну класифікацію позичальника, що дало б змогу уникнути проблеми забезпечення повернення коштів позичальником у примусовому порядку;

- розробити зручний механізм реалізації застави, законодавчо однозначний та невитратний;

- подолати негативну практику роботодавців виплати винагороди своїм працівникам за «сірими» схемами. Результатом має бути здатність позичальника довести свою платоспроможність, а для банків - не втратити клієнтів;

- створити умови за яких банки вирішували б проблему зниження кредитних ризиків позичальника самостійно, а не шляхом часткового їх перекладання на поручителів [66].

На наше переконання, впровадження кредитного скорингу в практичну діяльність вітчизняних банків дасть змогу [67, с. 91]:

- підвищити ефективність управління кредитним портфелем банку на підставі прийняття зважених та обґрунтованих рішень;

- знизити операційні витрати завдяки економії робочого часу працівників кредитного відділу, оскільки порівняно з традиційним аналізом кредитної заявки знижується кількість документації, що обробляється.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеної вивчення теми дипломної роботи можна сформулювати наступні висновки.

1. Розкрито економічну сутність кредитного ризику. Кредитний ризик банку – це вартісне вираження ймовірності відхилення ризикової позиції від очікуваних результатів (настання ризикової події) унаслідок невизначеності дії зовнішніх та внутрішніх щодо банку факторів. За джерелами виникнення кредитні ризики поділяють на зовнішні та внутрішні. Подано класифікацію кредитних ризиків.

2. Досліджено методи оцінки кредитного ризику. На практиці застосовують два основних методи оцінки кредитного ризику. Вони можуть застосовуватися як окремо, так і одночасно: суб'єктивний висновок експертів чи кредитних інспекторів про рівень кредитного ризику; автоматизовані системи скорингу – розрахунок кредитного ризику за математичною моделлю.

3. Вивчено існуючі способи мінімізації кредитних ризиків банку. Методи мінімізації кредитного ризику класифікують за стратегією управління ризиками, за сферою застосування, за ознакою впливу на імовірність реалізації кредитного ризику, за стадією застосування, за ознакою впливу на рівень кредитного ризику. Сучасні комерційні банки використовують такі методи мінімізації кредитних ризиків: метод диверсифікації, створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків, види забезпечення кредиту, страхування, лімітування, сек'юритизація.

4. Надано загальну характеристику та проаналізовано основні показники діяльності АТ «Райффайзен Банк Аваль». Акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» є юридичною особою приватного права за законодавством України. За розміром активів Райффайзен Банк Аваль кілька років поспіль займає 5 місце в банківській системі України. Кредитний портфель банку – один із найбільших у банківській системі, ринкова частка

Райффайзен Банку Аваль становить 8,5%. Розмір кредитного портфеля банку на кінець звітного року становив 47,5 млрд грн. На кінець 2019 р. розмір балансового капіталу Райффайзен Банку Аваль становив більш ніж 13,2 млрд грн.

Аналіз доходів показав, що збільшуються процентні доходи протягом трьох аналізованих років, що було зумовлено підвищенням процентних ставок.

Комісійні доходи банку також щорічно збільшуються, що можна пояснити збільшенням кількості клієнтів банку або зростанням вартості банківських послуг. Аналогічну тенденцію мали і непроцентні доходи банку. За три роки їх обсяг зріс на 51,92%. Інші операційні доходи протягом трьох років зменшувалися, відносно відхилення за цей період становили 25,65%. Проте ці доходи є незначними та відіграють роль додаткових надходжень у банківській діяльності. Найбільшу питому вагу у структурі доходів займають процентні доходи, другу позицію в структурі доходів займають комісійні доходи, і на третій позиції – непроцентні доходи.

Аналіз витрат засвідчив, що найбільшими темпами зростають процентні витрати банку, а також комісійні та непроцентні витрати, що свідчить про подорожчання послуг, які надає банк.

Аналіз структури витрат показав, що адміністративні витрати займають значну питому вагу у структурі витрат, що є негативним явищем і менеджменту банку слід звернути увагу на цю статтю витрат та вжити заходів для їх зменшення.

Спостерігається зростання обсягу активів. На їх збільшення вплинуло зростання частки грошових коштів та їх еквівалентів, коштів в інших банках, кредитів та заборгованості клієнтів.

Зобов'язання значно зросли протягом трьох досліджуваних років. Причиною такого зростання здебільшого стало зростання обсягу коштів клієнтів.

Субординований борг у банку протягом 2017-2019 років був відсутній.

5. Проведено аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль». Діяльність АТ «Райффайзен Банк Аваль» можна охарактеризувати як ефективну, адже банк відповідає рекомендованим нормативам за показниками фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та рентабельності.

6. Надано оцінку кредитному ризику АТ «Райффайзен Банк Аваль». Аналіз кредитного портфеля за суб'єктами кредитування показав, що найбільшу питому вагу у кредитному портфелі займають великі підприємства. Другу сходинку посідають кредити, надані фізичним особам. Загалом протягом досліджуваного періоду відбувалося підвищення обсягів кредитування банком.

Найбільша частка позик була надана торговим підприємствам, що пов'язано із зацікавленістю банку вкладати саме в цю галузь через високу оборотність цих позик. На другому місці – сільське господарство та харчова промисловість, на третьому – фізичні особи.

Аналіз кредитного портфелю АТ «Райффайзен Банк Аваль» за рейтингом кредитного ризику дає змогу констатувати, що найбільшу питому вагу наданих кредитів у 2019 році становили задовільні кредити 1-ї та 2-ї стадії, відповідно 79,9% та 51,1%, що свідчить про відсутність значного кредитного ризику, прострочка по даних кредитах незначна – до 30 днів, тобто, умови за кредитним договором виконуються.

Банк успішно проводив заходи задля скорочення проблемної заборгованості – протягом року його непрацюючий портфель зменшено більш ніж на 3 млрд грн. Зростання ресурсної бази у 2019 році відбулося за рахунок коштів клієнтів.

Банк дотримувався нормативів кредитного ризику, встановлених Національним банком України, що свідчить про відсутність загрози нестабільної діяльності банківської системи.

З результатів проведеного аналізу випливає, що АТ «Райффайзен Банк Аваль» проводить ефективну кредитну політику, яка забезпечує зростання доходів від кредитних операцій та зменшення витрат.

7. Вивчено зарубіжний досвід зниження кредитних ризиків банку. Вивчення досвіду функціонування зарубіжних банків засвідчує, що для оцінки кредитного ризику вони застосовують спеціальні методики кредитного рейтингу. Англійські клірингові банки оцінюють потенційний ризик неплатежу по кредиту із використанням двох методик – «PARSEL» і «СAMPARI». У практиці американських банків використовують «правило п'яťох С». Поширеними також є такі методи управління ризиком як сек'юритизація, продаж кредитів, скоринг, страхування кредитів та створення кредитних бюро.

8. Розглянуто можливості застосування скорингової системи оцінки кредитоспроможності позичальника як засобу мінімізації кредитного ризику. Виділено найбільш суттєві відмінності підходів до оцінки позичальника за типовим підходом та за системою кредитного скорингу, зазначено про чотири види кредитного скорингу – аплікаційний, поведінковий і колекторський та скоринг оцінки можливості шахрайства.

Запропоновано нову скорингову систему прийняття рішень щодо надання кредиту і вдосконалено модель оцінки кредитоспроможності позичальників АТ «Райффайзен Банк Аваль» як засіб зниження ризику при видачі кредитів за допомогою скорингової карти. У карту включено усі основні кількісні та якісні показники, які визначають кредитоспроможність позичальників: Доведено, що впровадження ефективної скорингової карти дасть змогу банкові автоматизувати процес розгляду кредитних заявок і вдачу кредитів.

Проведено оцінку рівня беззбитковості кредитних операцій АТ «Райффайзен Банк Аваль». За припущення, що в середньому збитки за одним «поганим» кредитним рахунком покриваються доходом за десятьма «добрими», значення 10 до 1, буде точкою беззбитковості кредитних операцій банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Національного банку України № 351 від 30.06.2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n18>
2. Методичні вказівки НБУ з інспектування банків «Система оцінки ризиків» від 15.03.2004 №104: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>
3. Верхуша Н. П. Сутність кредитного ризику банку та його фактори / Н. П. Верхуша. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://masters.donntu.org/2013/iem/voloxina/library/31_03_04.pdf
4. Петрук О. М. Банківська справа [Текст] : навч. посіб. / О. М. Петрук ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Ф. Ф. Бутинця. – К. : Кондор, 2004. – 461 с.
5. Тиркало Р. І. Банківська справа [Текст] : навч. посіб. / Р. І. Тиркало ; за ред. проф. Тиркало Р. І. – Тернопіль: Карт бланш, 2001. – 314 с. – (Серія «Банки і біржі»).
6. Джулай І. А. Щодо оцінки ризиків і механізмів їх зниження в комерційних банках [Електронний ресурс]: наук. праці Кіровоградського національного технічного університету : економічні науки, вип. 12. Ч. 1. – Кіровоград : КНТУ, 2007. – 370 с. – Режим доступу: http://www.kntu.kr.ua/doc/zbir_12.pdf#page=224. – Заголовок з екрану.
7. Дмитренко М. Г. Кредитування і контроль : навч.-метод. посіб. (у схемах і коментарях) [Текст] / М. Г. Дмитренко, В. С. Потлатюк. – Кондор, 2005. – 296 с.
8. Коваленко В. В. Обґрунтування підходів і показників оцінки кредитного ризику [Текст] / В. В. Коваленко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми : Мрія-1 ЛТД; УАБС, 2000. – С. 65–72.

9. Шевченко Р. І. Кредитування і контроль [Текст] : навч.-метод. посіб. / Р. І. Шевченко. – К : КНЕУ, 2002. – 183 с.
10. Грушко В. І. Фінансові ризики [Текст] : навч. пос. / В. І. Грушко, О. І. Пилипченко. – Житомир : ЖІТІ, 1998. – 188 с.
11. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку [Текст] : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми : Унів. кн., 2007. – 313 с.
12. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків [Текст] : навч. посіб. / А. О.Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 523 с.
13. Подчесова В. Ю. Управління кредитним ризиком банку [Текст] : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Подчесова Валерія Юріївна. – Суми, 2009. – 19 с.
14. Ковалев П. П. Методы повышения кредитной безопасности [Текст] / П. П. Ковалев // Банковская практика за рубежом. – 2005. – № 6. – С. 36–41.
15. Основы банковского менеджмента [Текст] : учеб. пособие для банков. шк. и колледжей, ведущих подготовку специалистов по спец. «Банковское дело» / О. И. Лаврушин, И. Д. Мамонова, Н. И. Валенцева и др. ; под ред. О. И. Лаврушина. – М. : «ИНФРА-М», 1995. – 140 с.
16. Батракова Л. Г. Экономический анализ деятельности коммерческого банка [Текст] : учеб. для студентов экон. вузов по спец. «Финансы и кредит» и «Бух. учет и аудит» / Л. Г. Батракова. – М. : Логос, 1998.
17. Альгин А. П. Грани экономического риска [Текст] : монография / А. П. Альгин. – М. : Знание, 1991. – 64 с.
18. Севрук В. Т. Банковские риски [Текст] : монография / В. Т. Севрук. – М. : ДЕЛО Лтд, 1994. – 70 с.
19. Панова Г. С. Кредитная политика коммерческого банка [Текст] : монография / Г. С. Панова. – М. : ИКЦ «ДИС», 1997. – 464 с.
20. Лепешкина М. Н. Методологические аспекты оценки рисков [Текст] / М. Н. Лепешкина // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – № 6. – С. 23–26.

21. Станиславчик Е. Н. Риск-менеджмент на підприємстві. Теорія і практика. [Текст] / Е. Н. Станиславчик. – М.: Ось-89, 2002. – 80 с.
22. Владичин У. В. Банківське кредитування [Текст]: навч. посіб / У. В. Владичин, С. К. Реверчук. – К. : Атака, 2008. – 648с.
23. Костюченко О. А. Банківське право України. Підручник: 3-тє вид. [Текст] / О. А. Костюченко. – К. Вид-во А,С,К. 2003. – 928 с.
24. Граділь А. І. Фінансові ризики у банківській діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. к.е.н.: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» [Текст] / А. І. Граділь. – Харків : ХНУ, 2006. – 20 с.
25. Principles for the Management of Credit Risk [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm>
26. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework – Comprehensive Version [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm>
27. Мілашовська О. І. Специфіка ризиків банківського кредитування / О. І. Мілашовська, М. І. Стегней, А. В. Юркевич // Бізнес-навігатор. – 2013. – №1(30). – С. 200-206.
28. Дзюблюк О. В. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія / О. В. Дзюблюк, Л. М. Прийдун. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А. – 2015. – 295 с.
29. Core principles for effective banking supervision. Basle Committee on Banking Supervision, 1997, April.
30. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] / НБУ. – 01.05.16. – Режим доступу до ресурсу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/ці/article?art_id=36807.
31. Долінський Л. Б. Ідентифікація та кількісне оцінювання кредитного ризику комерційного банку / Л. Б. Долінський, В. В. Корчинський // Економічний аналіз. – 2016. – Том 25. – № 1. – С. 180-189.
32. Бухаліна Ю.Ю. Методи оцінки кредитного ризику комерційного банку / Ю.Ю. Бухаліна // Управління розвитком. – 2014. – №14. – С. 114-115.

33. Терещенко, О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства / О. О. Терещенко // Економіка України. – 2003. – № 8 – С. 38-44.
34. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс]: Постанова №23 від 25.01.2012. НБУ. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
35. Гарбар Ж.В. Управління кредитним ризиком комерційного банку / Ж. В. Гарбар, Л. В. Стафійчук // Вісник КНТЕУ. – 2009. – №1. – С. 34-39.
36. Ніколаєнко Ю. В. Економічна сутність кредитного ризику в банківській сфері: особливості і проблеми / Ю. В. Ніколаєнко // Економіка та держава. – 2015. – № 12. – С. 42-45.
37. Методичні вказівки НБУ з інспектування банків «Система оцінки ризиків» від 15.03.2004 №104: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>.
38. Труш І. Є. Основні методи оцінки кредитного ризику банку в системі управління ним/ І. Є. Труш // Електронний журнал «Ефективна економіка». – 2013. – № 9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2354>
39. Ковальчук О.С. Методичні підходи до управління ризиком роздрібного кредитного портфеля банку/ Ковальчук О.С. // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів/ За заг. ред. проф. Копитюк О.І. – Львів, СПОЛОМ, 2014. – 240 с.
40. Донець О. Б. Кредитування малого і середнього бізнесу: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2017. – 259 с.
41. Швець О. В. Контроль та способи мінімізації кредитного ризику банку: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних

наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – ДВНЗ «Університет банківської справи», Київ, 2017. – 23 с.

42. Савчук Т. І. Управління кредитним ризиком банку / Т. І. Савчук, А. О. Ковалюк // Проблеми формування та реалізації конкурентної політики : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 19–20 вересня 2013 року, Львів / Національний університет «Львівська політехніка» [та інші]. – Львів : АртДрук, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/>

43. Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова від 21.05.2019 № 71. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0071500-19#Text>

44. Офіційний сайт АТ «Райффайзен банк Аваль». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.aval.ua/>

45. Зверук Л. А. Засади формування стратегії управління кредитним ризиком банків / Л. А. Зверук, С. О. Іванюк // Бізнес Інформ. – 2017. – №4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///C:/Users/I/Downloads/business-inform-2017-4>.

46. Шпаковська Н.І. Методичний підхід до оцінки фінансової стійкості банків. / Н.І. Шпаковська // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 3. – С. 100-105.

47. Солодка О. Кредитний дефолтний своп у механізмі перерозподілу кредитного ризику / О. Солодка // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. - 2015. - Вип. 2. - С. 85-91.

48. Арбузов С.Г. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504 с.

49. Рачкевич А. Ю. Секьюритизация: характерные признаки и определение / А. Ю. Рачкевич, И. А. Алексеева // Деньги и кредит. – 2008. – № 8. – С. 22–31.

50. БолгарТ. М. Кредитний ризик як основна складова системи банківських ризиків та роль проблемних кредитів у їх формуванні / Т. М.

Болгар // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. - 2013. - № 1. - С. 23–29.

51. Белова, І.В. Оцінка фінансової стійкості банків України за допомогою методики Z-score / І.В. Белова, М.В. Греченок // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. – 2013. – Випуск 37. – С. 45-54.

52. Вергелюк Ю. Ю. Вплив глибини диверсифікації кредитних послуг банків корпоративним клієнтам на кредитний ризик / Ю. Ю. Вергелюк //Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 10. – С. 72-76.

53. Аналіз та оцінка кредитоспроможності позичальників банків : (методика) / І. О. Титомир ; Національний банк України, Університет банківської справи. – Л. : ННВК «АТБ», 2008. – 34 с.

54. Болгар Т.М. Удосконалення моніторингу банківського кредитного процесу / Т.М. Болгар // Академічний огляд. – 2013. – № 2 (39). – С. 36-42.

55. Аптекарь С. С. Проблеми і перспективи сучасних методик бізнесаналізу в оцінці кредитоспроможності позичальників / С. С. Аптекарь, К. А. Скомаровська // Проблеми економіки. – 2013. – № 3. – С. 265.

56. Бучко І.Є. Скоринг як метод зниження кредитного ризику банку / І.Є.Бучко // Вісник УБС НБУ: збірник наукових праць. – Київ. – 2013. – С. 178-182.

57. Береславська О. І., Пернарівський О. В. Аналіз ризику та оцінка ефективності кредитних портфелів банків України. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог :Вид-во НаУОА, червень 2018. № 9(37).

58. Лункіна Т. І. Використання скоринг моделі при управлінні ризиками споживчого кредитування/ Лункіна Т. І.// Електронний журнал «Ефективна економіка» - 2015. – №2. –[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3792>

59. Білобловський С. В. Окремі аспекти системи оцінки кредитного ризику банками / С. В. Білобловський // Економіка. Фінанси. Право. – 2012. – №6 – С. 30-32.
60. Шаповал Н. В. Система підтримки прийняття рішення щодо кредитування фізичних осіб за допомогою нейронних мереж в умовах невизначеності інформації. / Н. В. Шаповал // Електронний журнал «Ефективна економіка». – 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rada.kpi.ua/files/dissertation/dis_Shapolal_N.V.pdf
61. Поляруш І. М. Скоринг, як вдосконалений механізм оцінки потенційного позичальника банком – демонстрація процесу обробки даних / І. М. Поляруш // Електронний журнал «Ефективна економіка». – 2015. – №11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2015/37.pdf
62. Невмержицький Є.І. Сучасні інструменти оцінки кредитних ризиків з використанням продуктів кредитного бюро/ Невмержицький Є.І.// Електронний журнал «Ефективна економіка». – 2010. – №5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=224>
63. Камінський А. Б. Скорингові технології в кредитному ризик-менеджменті / А. Б. Камінський, К. К. Писанець // Бізнесінформ. – 2012. – №4. – С. 201.– [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.business-inform.net/_inc/kachka_pdf
64. Ягупова К. А. Система кредитного скорингу в банківській інфраструктурі України / К. А. Ягупова // Проблеми матеріальної культури. Економічні науки. – 2012. – № 3. – С. 192-194.
65. Жуковська О.А. Методи оцінки кредитоспроможності позичальника в банківських установах/ О.А. Жуковська, Д.А. Мойсеєнкова // Молодий вчений. – 2015. – № 2 (17) – С. 68.
66. Брітченко І. Г. Особливості використання скорингових систем у банківському кредитуванні фізичних осіб / І. Г. Брітченко, О. М. Момот//

Фінанси, облік і аудит. – 2011. – Вип. 17. – С. 31-37. – [Електронний ресурс] –
Режим доступу:http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Foa/2011_17/17_04.pdf

67. Стечишин Т. Б. Сучасні банківські методики визначення кредитоспроможності позичальника - фізичної особи. / Т. Б. Стечишин // Наука молода. – 2015. – № 23 – С. 91.

68. Шірінян Л. В. Диверсифікація та сек'юритизація кредитних портфелів українських банків / Л. В. Шірінян. О. В. Лисенок // Вісник Житомирського технологічного університету. – 2019. – Вип. 3 (44). – С. 103-111.

Додатки

Основні показники діяльності банку на 31 грудня 2019 року*

	(в тисячах грн, якщо не зазначено інше)		
	2019	2018	Зміна, %
Балансові показники			
Активи	82 905 762	73 800 833	12,34
Обов'язкові резерви в Національному банку України	–	–	
Заборгованість кредитних установ	10 176 266	7 630 836	33,36
Кредити клієнтам	47 487 375	47 317 516	0,36
Зобов'язання перед кредитними установами	214 976	1 148 692	(81,29)
Зобов'язання перед клієнтами	66 696 513	58 359 863	14,28
Субординований борг	–	–	
Статутний капітал	6 154 516	6 153 411	0,02
Усього капітал	13 169 492	11 691 093	12,65
Звіт про прибутки			
Чисті процентні доходи	7 221 552	7 097 432	1,75
Чисті комісійні доходи	2 533 955	2 473 576	2,44
Кредитні прибутки	273 430	648 780	(57,85)
Непроцентні доходи	668 459	440 800	51,65
Непроцентні витрати	(4 813 002)	(4 292 642)	12,12
Прибуток до оподаткування	5 884 394	6 367 946	(7,59)
Прибуток за рік	4 834 275	5 234 825	(7,65)
Загальна інформація про банк			
Показник достатності капіталу згідно з Базелем II	22,31%	20,82%	7,16
Показник достатності регулятивного капіталу згідно з вимогами НБУ	19,13%	19,04%	0,47
Кількість відділень банку	490	499	(1,80)
Кількість працівників (консолідовано)	7 531	7 623	(1,21)

* Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ)

Консолідована фінансова звітність
за рік, що закінчився 31 грудня 2019 року
(в тисячах грн, якщо не зазначено інше)

Консолідований звіт про фінансовий стан

	Примітки	2019	2018
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	13 542 570	10 362 053
Торгові активи	8	784 725	690 495
Зоборгованість кредитних установ	9	10 176 266	7 630 836
Кредити клієнтам	10	47 487 375	47 317 516
Активи, призначені для продажу	11	11 804	20 848
Інвестиційні цінні папери:	12		
- в обов'язковому порядку за справедливою вартістю через прибуток або збиток		823	-
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		3 570 498	3 455 556
- за амортизованою собівартістю		1 578 101	-
Інвестиційна нерухомість	13	111 057	133 064
Основні засоби	14	3 125 643	2 331 965
Нематеріальні активи	15	645 290	437 609
Відстрочені активи з податку на прибуток	16	-	43 661
Інші активи	18	1 871 610	1 377 230
Всього активи		82 905 762	73 800 833
Зобов'язання			
Торгові зобов'язання		1 252	6 955
Зоборгованість перед кредитними установами	19	214 976	1 148 692
Зоборгованість перед клієнтами	20	66 696 513	58 359 863
Поточні зобов'язання з податку на прибуток		251 957	248 191
Відстрочені податкові зобов'язання	16	14 160	-
Резерви	17	152 090	163 432
Інші зобов'язання	18	2 405 322	2 182 607
Всього зобов'язання		69 736 270	62 109 740
Капітал			
Статутний капітал	21	6 154 516	6 153 411
Додатково сплачений капітал		3 033 667	3 030 744
Резерви переоцінки	21	1 004 663	837 802
Резерви та інші фонди		2 261 568	734 142
Нерозподілений прибуток		735 274	965 420
Всього капітал, що належить акціонерам Банку		13 189 688	11 721 519
Частка неконтролюючих акціонерів		(20 196)	(30 426)
Всього капітал		13 169 492	11 691 093
Всього капітал і зобов'язання		82 905 762	73 800 833

Від імені Правління Банку підписано та надано до публікації

Олександр Писарук

Людмила Макаренко

Голова Правління

Головний бухгалтер

29 квітня 2020 р.

[Handwritten signature]

Консолідована фінансова звітність
за рік, що закінчився 31 грудня 2019 року
(в тисячах грн, якщо не зазначено інше)

Консолідований звіт про прибутки та збитки

	Примітки	2019	2018
Процентні доходи, розраховані за методом ефективної ставки відсотка		9 866 714	8 691 320
Інші процентні доходи		157 278	260 145
Процентні витрати, розраховані за методом ефективної ставки відсотка		(2 737 268)	(1 854 033)
Інші процентні витрати		(65 172)	–
Чисті процентні доходи	23	7 221 552	7 097 432
Комісійні доходи		5 312 425	4 593 322
Комісійні витрати		(2 778 470)	(2 119 746)
Чисті комісійні доходи	24	2 533 955	2 473 576
Кредитні прибутки/(збитки)	25	273 430	648 780
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:			
- торгові операції		412 099	344 240
- курсові різниці		35 764	(8 417)
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з торговими активами/ зобов'язаннями		100 448	(37 245)
Чисті прибутки від операцій з фінансовими активами, що в обов'язковому порядку оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток		1 020	5
Чисті прибутки/(збитки) від припинення визнання фінансових активів за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		44 975	(18 050)
Чисті (збитки)/прибутки від припинення визнання фінансових активів за амортизованою собівартістю	26	(8 549)	71 433
Чисті збитки від модифікації фінансових активів	27	(34 051)	(30 043)
Інші доходи	28	116 753	118 877
Непроцентні доходи		668 459	440 800
Витрати на персонал	29	(2 434 741)	(2 038 208)
Знос і амортизація	14, 15	(693 085)	(454 529)
Інші адміністративні та операційні витрати	29	(1 726 100)	(1 733 011)
Відновлення/(зменшення) корисності інших нефінансових активів та резерви	17, 18	40 924	(67 478)
Переоцінка інвестиційної нерухомості	13	–	2 163
Зменшення корисності активів, призначених для продажу		–	(1 579)
Непроцентні витрати		(4 813 002)	(4 292 642)
Прибуток до оподаткування		5 884 394	6 367 946
Витрати з податку на прибуток	16	(1 050 119)	(1 133 121)
Прибуток за рік		4 834 275	5 234 825
Припадає на:			
- акціонерів Банку		4 824 045	5 216 510
- частку неконтролюючих акціонерів		10 230	18 315
		4 834 275	5 234 825
Прибуток на акцію			
Чистий та скоригований прибуток на одну просту акцію (грн.)	21	0,0784	0,0848

Консолідована фінансова звітність
за рік, що закінчився 31 грудня 2019 року
(в тисячах грн, якщо не зазначено інше)

Консолідований звіт про сукупний дохід

	Примітки	2019	2018
Прибуток за рік		4 834 275	5 234 825
Інший сукупний дохід			
Статті, які переносяться чи можуть бути перенесені до прибутків або збитків:			
Фінансові активи за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:			
Чиста зміна справедливої вартості	21	305 773	(200 937)
Зміни резерву під очікувані кредитні збитки	21,25	(14 810)	21 986
Перевиснення у прибутки або збитки	21	(46 259)	7 255
Податок на прибуток	16,21	(44 047)	30 472
Всього статті, які переносяться чи можуть бути перенесені до прибутків або збитків		200 657	(141 224)
Статті, які не будуть перенесені до прибутків або збитків:			
Переоцінка будівель	21	(66)	29 227
Податок на прибуток від переоцінки будівель	16,21	12	(5 261)
Всього статті, які не будуть перенесені до прибутків або збитків		(54)	23 966
Інший сукупний дохід/(збиток) за рік за вирахуванням податків		200 603	(117 258)
Всього сукупний дохід за рік		5 034 878	5 117 567
Припадає на:			
- акціонерів Банку		5 024 648	5 099 252
- частку неконтролюючих акціонерів		10 230	18 315
		5 034 878	5 117 567

Консолідована фінансова звітність
за рік, що закінчився 31 грудня 2019 року
(в тисячах грн, якщо не зазначено інше)

Консолідований звіт про рух грошових коштів

	Примітки	2019	2018
Рух грошових коштів у процесі операційної діяльності			
Процентні доходи, що отримані		9 997 404	8 712 782
Процентні витрати, що сплачені		(2 699 152)	(1 812 052)
Комісійні доходи, що отримані		5 304 115	4 632 878
Комісійні витрати, що сплачені		(2 730 367)	(2 119 746)
Результат операцій з торговими активами/зобов'язаннями		68 834	(25 707)
Результат операцій з фінансовими активами, що в обов'язковому порядку оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток		-	5
Результат операцій з фінансовими активами за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		49 889	(7 765)
Чисті прибутки від операцій з іноземними валютами		412 099	344 240
Інші отримані операційні доходи		103 753	93 361
Виплати на утримання персоналу, сплачені		(2 432 342)	(1 988 133)
Адміністративні та інші операційні витрати, сплачені		(1 721 354)	(1 667 277)
Податок на прибуток, сплачений		(1 032 567)	(345 395)
Рух грошових коштів у процесі операційної діяльності до змін в операційних активах та зобов'язаннях		5 320 312	5 817 191
Чисте (збільшення)/зменшення операційних активів:			
Торгові активи		(47 218)	400 119
Інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		141 156	2 153 455
Кошти в інших банках		(2 743 452)	507 884
Кредити та заборгованість клієнтів		(1 906 692)	(8 985 295)
Інші активи		(557 566)	(309 030)
Чисте збільшення/(зменшення) операційних зобов'язань:			
Торгові зобов'язання		(6 955)	(4 689)
Короткострокові кошти банків		(400 551)	(996 798)
Кошти клієнтів		11 142 536	6 484 795
Інші зобов'язання		(249 988)	806 884
Чисті грошові кошти від операційної діяльності		10 691 582	5 874 516
Рух грошових коштів у процесі інвестиційної діяльності			
Придбання цінних паперів		(1 495 469)	-
Придбання інвестиційної нерухомості		(18)	(5 826)
Надходження від реалізації інвестиційної нерухомості		16 456	16 618
Надходження від реалізації активів на продаж		20 773	58 513
Придбання основних засобів		(713 686)	(684 458)
Надходження від реалізації основних засобів		22 144	5 762
Придбання нематеріальних активів		(394 206)	(220 470)
Дивіденди, що отримані		197	-
Чисті грошові кошти, використані у інвестиційній діяльності		(2 543 809)	(829 861)
Рух грошових коштів у процесі фінансової діяльності			
Викуп власних акцій		-	(3 458)
Продаж власних акцій		4 028	-
Повернення інших залучених коштів	19	(417 120)	(369 343)
Дивіденди, сплачені		(3 561 169)	(4 244 207)
Зобов'язання за договорами оренди	18	(53 181)	-
Чисті грошові кошти, використані у фінансовій діяльності		(4 027 442)	(4 617 008)
Вплив курсових різниць на грошові кошти та їх еквіваленти		(939 814)	(362 822)
Чиста зміна грошових коштів та їх еквівалентів		3 180 517	64 825
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року		10 362 053	10 297 228
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	7	13 542 570	10 362 053

Основні показники діяльності банку на 31 грудня 2017 року*

(в тисячах грн, якщо не зазначено інше)			
	2017	2016	Зміна, %
Балансові показники			
Активи	67 016 816	57 364 637	14
Обов'язкові резерви в Національному банку України	–	–	
Заборгованість кредитних установ	8 032 433	10 168 968	(27)
Кредити клієнтам	37 348 686	27 923 626	25
Зобов'язання перед кредитними установами	2 533 468	3 295 105	(30)
Зобов'язання перед клієнтами	52 272 275	44 103 262	16
Субординований борг	–	–	
Статутний капітал	6 154 516	6 154 516	0
Усього капітал	10 840 553	9 020 675	17
Звіт про прибутки			
Чисті процентні доходи після резерву під зменшення корисності кредитів	7 374 483	4 868 508	34
Чисті комісійні доходи	2 344 427	1 896 724	19
Непроцентні доходи	480 758	796 628	(66)
Непроцентні витрати	(3 676 025)	(3 475 337)	5
Прибуток до оподаткування	6 523 643	4 086 523	37
Прибуток за рік	5 319 021	3 717 425	30
Загальна інформація про банк			
Показник достатності капіталу згідно з Базелем II	23,14%	24,19%	(5)
Показник достатності регулятивного капіталу згідно з вимогами НБУ	19,48%	26,82%	(38)
Кількість відділень банку	498	496	0
Кількість працівників (консолідовано)	7 755	7 847	1

* Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ)

Консолідована фінансова звітність згідно з МСФЗ
за рік, що закінчився 31 груднем 2017 року
(в тисячах грн)

Консолідований звіт про фінансовий стан

	Примітки	2017	2016
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	10 297 228	10 292 755
Торгові цінні папери	9	1 127 477	808 776
Зобов'язаність кредитних установ	10	8 032 433	10 168 968
Кредити клієнтам	11	37 348 686	27 923 626
Активи, призначені для продажу	12	56 170	55 275
Інвестиційні цінні папери:	13		
– за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		5 925 271	3 380 399
– наявні для продажу		–	1 172
Інвестиційна нерухомість	14	151 860	160 427
Основні засоби	15	2 037 965	1 972 930
Нематеріальні активи	16	412 083	387 256
Поточні активи з податку на прибуток		545 070	385 153
Відстрочені активи з податку на прибуток	17	31 643	743 261
Інші активи	19	1 050 930	1 084 439
Всього активи		67 016 816	57 364 637
Зобов'язання			
Зобов'язаність перед кредитними установами	20	2 533 468	3 295 105
Зобов'язаність перед клієнтами	21	52 272 275	44 103 262
Поточні зобов'язання з податку на прибуток		709	9
Резерви	18	80 050	53 418
Інші зобов'язання	19	1 289 761	892 168
Всього зобов'язання		56 176 263	48 343 962
Капітал			
Статутний капітал	24	6 154 516	6 154 516
Додатково сплачений капітал		3 033 097	3 033 097
Резерви переоцінки	24	889 941	937 165
Резерви та інші фонди		509 771	318 739
Нерозподілений прибуток/(непокритий збиток)		300 560	11 246 729
Всього капітал, що належить акціонерам Банку		10 887 885	9 196 738
Частка неконтролюючих акціонерів		(47 332)	(176 063)
Всього капітал		10 840 553	9 020 675
Всього капітал і зобов'язання		67 016 816	57 364 637

Від імені Правління Банку, підписано та надано дозвіл на публікацію

Володимир Лавренюк

Голова Правління

24 квітня 2018р.

Людмила Макаренко

Головний бухгалтер

Примітка на стор. 66-148 є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності згідно з МСФЗ

Консолідована фінансова звітність згідно з МСФЗ
за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року
(в тисячах грн)

Консолідований звіт про прибутки та збитки

	Примітки	2017	2016
Процентні доходи			
Кредити клієнтам		5 557 232	5 159 406
Заборгованість кредитних установ		901 481	1 127 146
Цінні папери		693 630	425 174
		7 152 343	6 711 726
Процентні витрати			
Заборгованість перед клієнтами		(1 249 346)	(1 495 127)
Заборгованість перед кредитними установами		(210 515)	(276 332)
Субординований борг		—	199 290
Заборгованість перед Національним банком України		—	(984)
		(1 459 861)	(1 871 733)
Чисті процентні доходи		5 692 482	4 839 993
Резерв під зменшення корисності кредитів	7, 10, 11	1 682 001	28 515
Чисті процентні доходи після резерву під зменшення корисності кредитів		7 374 483	4 868 508
Комісійні доходи		3 849 766	2 934 552
Комісійні витрати		(1 505 339)	(1 037 828)
Чисті комісійні доходи	26	2 344 427	1 896 724
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:			
– торгові операції		309 665	351 478
– курсові різниці		(63 815)	(221 894)
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з цінними паперами:			
– торгові цінні папери		(2 916)	58 926
– інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю, з відображенням переохочення як прибутку або збитку		40 048	396 557
Інші доходи	27	197 776	211 561
Непроцентні доходи		480 758	796 628
Витрати на персонал	28	(1 668 669)	(1 537 178)
Знос і амортизація	15, 16	(415 402)	(330 828)
Інші адміністративні та операційні витрати	28	(1 529 720)	(1 510 245)
Зменшення корисності інших активів та резерви	18	(61 616)	(63 332)
Зменшення корисності активів, призначених для продажу		(418)	—
Передача інвестиційної нерухомості	14	—	(33 754)
Непроцентні витрати		(3 676 025)	(3 475 337)
Прибуток до оподаткування		6 523 643	4 086 523
Витрати з податку на прибуток	17	(1 204 622)	(369 098)
Прибуток за рік		5 319 021	3 717 425
Припадає на:			
– акціонерів банку		5 327 168	3 752 880
– частку неконтролюючих акціонерів		(8 147)	(35 455)
		5 319 021	3 717 425
Прибуток на акцію			
Чистий та скоригований прибуток на одну просту акцію (грн.)	24	0,0866	0,0610

Консолідована фінансова звітність згідно з МСФЗ
за рік, що закінчується 31 грудня 2017 року
(в тисячах грн)

Консолідований звіт про сукупний дохід

	Примітки	2017	2016
Прибуток за рік		5 319 021	3 717 425
Інший сукупний дохід			
Статті, які не будуть перенесені до прибутків або збитків:			
Переоцінка будівель	24	(7 816)	(3 332)
Зменшення корисності будівель	15, 24	–	(16 943)
Податок на прибуток від переоцінки та зменшення корисності будівель	17, 24	1 407	3 649
Всього статті, які не будуть перенесені до прибутків або збитків		(6 409)	(16 626)
Інший сукупний збиток за рік за вирахуванням податків		(6 409)	(16 626)
Всього сукупний дохід за рік		5 312 612	3 700 799
Припадає на:			
– акціонерів банку		5 320 759	3 736 254
– частку неконтролюючих акціонерів		(8 147)	(35 455)
		5 312 612	3 700 799

Консолідована фінансова звітність згідно з МСФЗ
за рік, що закінчується 31 грудня 2017 року
(в тисячах грн)

Консолідований звіт про рух грошових коштів

	Примітки	2017	2016
Рух грошових коштів у процесі операційної діяльності			
Процентні доходи, що отримані		7 303 721	7 039 151
Процентні витрати, що сплачені		(1 462 638)	(1 840 276)
Комісійні доходи, що отримані		3 831 349	2 942 938
Комісійні витрати, що сплачені		(1 505 339)	(1 037 828)
Результат операцій з торговими цінними паперами		277	14 911
Результат операцій з інвестиційними цінними паперами за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		254	53 357
Результат операцій з іноземною валютою		309 665	351 478
Інші отримані операційні доходи		166 400	159 217
Виплати на утримання персоналу, сплачені		(1 639 817)	(1 431 249)
Адміністративні та інші операційні витрати, сплачені		(1 493 370)	(1 374 333)
Податок на прибуток, сплачений		(650 814)	(168 431)
Рух грошових коштів у процесі операційної діяльності до змін в операційних активах та зобов'язаннях		4 859 688	4 708 935
Чисте (збільшення)/зменшення операційних активів:			
Торгові цінні папери		(300 557)	(507 270)
Інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		(2 409 453)	[779]
Кошти в інших банках		2 211 533	(3 724 319)
Кредити та зоборгованість клієнтам		(7 568 244)	(941 638)
Інші активи		66 603	(250 695)
Чисте збільшення/(зменшення) операційних зобов'язань:			
Короткострокові кошти банків		1 072 243	(122 028)
Кошти клієнтів		7 090 606	2 987 862
Інші зобов'язання		299 354	76 553
Чисті грошові кошти від операційної діяльності		5 321 773	2 226 621
Рух грошових коштів у процесі інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації інвестиційної нерухомості		10 538	43 324
Надходження від реалізації активів на продаж		39 300	72 975
Придбання основних засобів		(374 694)	(184 649)
Надходження від реалізації основних засобів		28 341	6 702
Придбання нематеріальних активів		(163 685)	(70 628)
Придбання цінних паперів у портфелі Банку на продаж		-	(2 700 000)
Надходження від реалізації цінних паперів у портфелі Банку на продаж		-	2 700 000
Придбання інвестиційної нерухомості		-	(1 095)
Чисті грошові кошти використані у інвестиційній діяльності		(460 200)	(133 371)
Рух грошових коштів у процесі фінансової діяльності			
Внески до капіталу грошовими коштами, окрім емісії акцій	32	136 878	-
Повернення довгострокової зоборгованості перед кредитними установами	20	(1 841 905)	(2 798 249)
Дивіденди, сплачені		(3 629 451)	(19)
Погашення субординованого боргу		-	(2 351 013)
Емісія простих акцій		-	(13)
Чисті грошові кошти, використані у фінансовій діяльності		(5 334 478)	(5 149 294)
Вплив курсових різниць на грошові кошти та їх еквіваленти		477 378	768 408
Чиста зміна грошових коштів та їх еквівалентів		4 473	(2 287 636)
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	7	10 292 755	12 580 391
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	7	10 297 228	10 292 755

Примітки на стор. 66-148 є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності згідно з МСФЗ